
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 08 01 04 005 9

15-11-66

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DK
888
S83

Su'āvī, Alī
Ḫīve

Suavi, Ali, 1839-1878
Hive
DK
888
S83
1083465

خیوه

فی محرم ۱۲۹۰

برنجی قسم

روسیه‌نك آسیای وسطی‌ده

ترقیسی

ایکنجی قسم

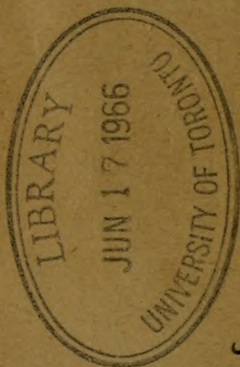
خیوه خانلغی

علی سعاوی

استانبول

ارتین آصادوریان مطبعه‌سی

۱۳۲۶

مصور ثروت فنونك ١٣ تشرين ثانی ١٣٢٤
تاریخلی نسخه‌سنده فوطوغرافیسی نشر اولنان
ژورنال صورتیدر :

نومرو ٢ چهارشنبه، ١١ تموز ١٣١٧

ترجمان حقیقت وصباح غزته‌لرنده شایان نظر
برشی کوریله‌مامشدر اقدام غزته‌سنك برنجی
صحیفه‌سنده وقوعات سابقه‌دن بحث اولندیغی
صره‌ده بخارا وخیوه‌نك روسلره تسلیم اولمش
و افغانلیلرك مغلوبیتیله بخارانك وخوقندك روسیه‌یه
الحاق ایدلمش اولدیغنك ذکر ایدلمسی مناسب
کوریله‌مدی خصوصیله سعاوینك «خیوه» اثری
و روسلرك فکر استیلاکاریلری وارد خاطر
اوله‌جغندن عالم اسلامجه بشقه بر تأثیر حصوله

كله بيلير برده جغرافيا كتابلريله خريطه‌لر بخارا
وخيوه‌يى روس طوپراغندن كوسترمزلر امر
وفرمان حضرت ولى الامركدر

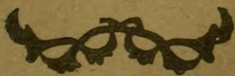
بنده

وامق شكرى

افاده

ثروت فنونله نشر اولنان شو ژورنالده
موضوع بحث ايديلان خيوه اثرى البته ارباب
ابتصارك مراقنى تحريك ايتمشدر. سعاوى مرحوم
طرفندن محرم سنه ١٢٩٠ تاريخنده پارسده نشر
ايدلمش اولان بو اثرى ايشته عيناً نشر ايدييورز.
مرحومك خاتمهٔ كتابده‌كى وصيتى وجه ايله
اثرك تاريخ نشرندن صكره خيوه‌نك دوچار
اولديغى احوالده لاحقه ناميله مختصراً افاده
ايدلمشدر.

خیوه‌لیلر، قومیت وملیت‌ودین نقطهٔ نظرندن
احواللرینـه پیدای اطلاع ایتمـک مجبوریتنده
بولنـدیغمز ترك قرداشـلرمزك اك مهملرندن
اولدیغی حالده دور سابقده بو یولده‌کی معلوماتدن
محرومیتمز التزام اولنمقده ایدی. حمداًلله بوکون
هر شیئی سربست سویلیـه‌بیلیورز، هر شیئی
سربست‌یازه‌بیلیورز. شو اثرمهم خیوه‌یه متعلق
معلومات‌اجمالیه‌ایله برابر ترکاره، ترکلکه متعلق بعض
حقـایقی محتوی بولندیغی جهتله مطالعه‌سـندن
استفاده‌یه شتابان اولملرینی عموم اخوان وطنه
صورت مخصوصه‌ده توصیه ایدرم.

مقدمه

اشبو ۱۲۹۰ سنه‌سی روسیه دولتی خیوه اوزرینه عسکر کوندردی خیوه اوزرینه کیده‌جك عسکری چرکسستان وعورنبورغ وترکستان اردو-لرندن حاضرلدیلر بواوچ فرقه روس، عسکری فی ۱۵ محرم یرلرندن حرکت ایدوب ربیع الاول اوائلنده خیوه حدودنده برلشه‌جکلر .

روسیه‌نك خیوه مجادله‌سی برنجی عصردنبرو سورنمکده‌در .

دلی پترو دیدی‌که « برکره خیوه‌یی آلنجه اوته‌یانی بزم اولور » پترونك افکاری بحرخزرده کمیلر انشاء ایدوب خیوه‌یی وجیحونی آله‌رق روسیه‌یه هندیولنی آچمق ایدی .

بو افکاره مبنی درکه فی ۱۱۲۹و۱۱۳۰ ایکی

نره پرنس بكويچ قوماندەسنده خيوه اوزرينــه
عسكر كوندردى .

خيوەليلر بكويچى يوزوب دريسنى طبــله
كردكلرينى روسلر پك تقبيح ايدوب اوزبكلرك
پك وحشى بارباراولدقلرينه بونكله استدلال ايدرلر
لكن بو استدلال تام دكلدر زيرا پرنس بكويچ
تركدن « دولتكراى » دينلان حريف دركه
مسقو عسكرينــه قوماندان اولوب هم وطنى
ودين قرداشلرينى روسيه ايچون اورمغه كلدى
اولوقت خيوه اوزبكلرى دشمن عسكرى باشنده
ذاتاً كندولرندن اولان بومرتدى كورنجه غيرته
كلوب البته عادى جزايه قناعت ايدەميەجكلرى
دركار معلومدر خيوەليلر شو پرنس بكويچ دينلان
دولتكراى مرتدى ايكنجى كيديشنده طوتدقلرى
كبى معيتنده بولنان بتون مسقوعسكرينى قليجدن

کچیردیلر بکوبچك احتیاط واستحکام عسکری که بحر خزر کنارنده منغشلاق والکساندر بك وقرا سنوودسق ده ایدیلر بکویچ عسکرینه قتل عامی ایشتدکلری کبی کمیلره بنوب آستراخانه رجعت ایلدیلر واوراده باشلامش اولدقلری قلاع واستحکاماتی یارم براقدیلر .

بومصائبدن صکره روسیه بر وقت فقط کندی قوتیله خیوه‌یه هجوم افکارینی براقوب بحر خزر جهت شرقیه‌سنده ساکن ترکمانلری اله آلمق حیله‌لرینی قوللاندی .

فی ۱۲۲۸ کرجستان قوماندانی رتیچف دربندلی موراطوف نام ارمنی تاجری ترکمان رؤساسنی جلب ایتمك اوزره ارسال ایتدی مرقوم موراطوف استراباد ایله تجارت ایلدیکندن اواطرافك بعض ترکمان رئیسلریله معارفه کسب ایلمشیدی موراطوف

اولوقت بر بلوك تركمان رئيسى سلطان خانه چاتوب
جنرال ريچف طرفندن هديه‌لر اعطاسيله اتفاق
لسانلرى قوللانه‌رق جلب ايلدى سلطان خان خيوه
عليهنه برغرضى اولمايوب آنجق تركمانلر اوزرينه
خانلغنى تأسيس برله اوتاقلرينه دائما راحت ويرميان
عجمه غلبه چالمق قصدنده ايدى بومقصده مبنى
روسيه‌دن استعانه سوداسنه دوشدى نهايت تركمان
معتبرانندن ارباب دانش سچوب موراطوف ايله
برابر جنراله كوندردى فقط بومبعوثلر جنرالك
مقرى اولان قاره باغ كلستاننده اويله بر وقتده
واصل اولديلركه عجم دولتندن عقد روابطه كلان
مرخص عبدالحسين خان ايله مقاوله بتمشيدى مرخص
مرقوم بو تركمان مبعوثلرك روسيه حمايه‌سيله عجمه
مضر اوله‌جقلرينى آ كلادينى كبى جنراله ديدى كه
«بزم دولتمزك بو تركمانلرله روابطى يوقدر» جنرال

دخی حسب الوقت « بزم دولتمزك دخی روابطی، یوقدر » دیوب مبعوثلری بعض هدیه‌لر ویره‌رك صاومغه مجبور اولدی بوتصادفی پولیتیقه ترکمانلرك نظرنده آلداتمق یرینه کچدیکندن بك کوجندیلر ناچار عجمه تابع اولدیلر ایچلرنده بوتبعیتی قبول ایده‌میانلر خیوه‌یه کیدوب محمدرحیم خانه تابع قالدیلر سلطان خان دخی اولوقت ترکمانلریله خیوه طپراغنه کچدی .

فی ۱۲۳۵ قوماندان یرمولوف تکرار ترکمانلرله عقد روابطه تشبث ایلدی الیزابت پول محافظی بیکباشی پونومارفی بوعقده مأمور ایتدی وکچنده لهستان ظالمی جنرال موراویفی (که اولوقت ارکان حربیه یوزباشیلرندن ایدی) خیوه خانه مودتنامه ایله بعث ایتدی بوارسالدن اصل مقصد اورالرك خریطه‌سنی آلمق ویوللرینی کشف ایلمك ایدی.

فی ١٢٥٥ انکلیز «لورد عوقلاند» کابلی
پایمال ایتدیکی وقت روسیه چاری (نیقولا) دخی
خیوه‌یی استیلاء ایتمك استدی وجنرال پروفسکی‌یی
عسکرله کوندردی (در آخر شوال‌منه) لکن اوزمان
خیوه حکمداری بهادرالکله بتون ترکمانلری کندویه
رام ایتمش و آسیایه شجاعت صیتی صالمش «رحمان
قولی خان» ایدی روسیه عسکرینی تارمار ایتدی.

فی ربیع الاخر ١٢٥٦ روسیه عقد مصالحه‌یه
مجبور اولدی بواهزامدن صکره روسیه دولتی
خیوه اوزرینه حیله‌ده وتجربه‌ده مهارت کسب
ایلدیکندن بحیرهٔ خوارزم دیدیکمز آرال کولنه
دوتمه‌سا یاتمغه باشلادی خیوه خانلری که سیحون
منبعنه قدر حکم ایدییورلردی روسیه آنلرك اوراردن
وقاره قلپاق اوزرندن اللرینی چکمدی.

روسیه ١٢٦٩ دنبرو آرال کولنده اوچ یلکنلی

وایکی تیمور قاپلی واپور یاپدی بو واپورلری اسوچ‌ده
یاپدیروب پترسبورغه واورادن سامارایه و آندن
آرالسکی‌یه پارچه پارچه نقل ایتدی
و آرالده طاقدی طاقشدیردی روسیه بو واپورلری
ایشلتمك ایچون دون نهریله نقل ایلدیکی کمورك
هر بر طونیلاته‌سی ۳۰۰ فرانقه کلوردی لکن
ترکستانی ضبط وتشکیل ایده‌لیدنبرو چکنده یکرمی
ایکی ساعتلك یرده کمور معدنی بولدی بومعدنی
واپور ماکنه‌لریله اخراج ایدیور .

آرال دونتماسیله سیحون ضبطنه یاردم ایتدیکی
کبی شمدی‌ده جیحون یعنی خیوه فتحنه یاردم
ایده‌جکدر :

فی ربیع الاول ۱۲۷۰ (۱۱ کانون اول ۱۸۵۳)
ورسیه عسکری برنجی کره اوله‌رق خیوه‌یی فتح
ایلدی وفی ۱۲۷۱ امضالندیغی معاهده عثمانلی نك

قینارجه و عجمك بحر خزر معاهده‌لرینه نظیردر .

اولوقت خیوه خانی اگر عثمانلی‌نك روسیه ایله قریم محاربه‌سی اوله‌جغنی بیلمش اولایدی بویله مضر معاهده‌یی امضالارمی ایدی .

اگر اوزمانلر باب عالی‌ده سیاست نظری اولایدی روسیه‌نك قریم‌ده محاربه ایله مشغول اوله‌جغنه دائر خیوه‌یه براشارتجك ایتمزمی‌دی .

فی ١٢٨٦ روسیه قراسنوودسکی قلعه‌سنی بحر خزر شرقیه‌سنده تأسیس ایتدی .

فی ١٢٨٧ بحر خزر شرقیه‌سنده یکی قلعه‌لر بناء ایلدی هراته یول آچدی .

فی ١٢٨٨ چیقشلاری ضبطله مرکز حرکت یاپدی فی ١٢٨٩ میرالای مارغوصوف عسکری خیوه اوزرینه بوچیقشلار مرکزندن حرکت ایلدی .

بحر خزر دونناسنی اکمال ایلدی بو بحرك
جنوب شرقیسنده اتراك نهری اوزرنده دهستانی
(عاشور) ضبطنه آلدی واتراك وجرجان وادیلرینی
یعنی دهستان وآبسکون آره‌سنی بوکره عجمدن
آلدی بو حوادثی حالیا استانبولده عجم ایلچیسی
محسن خان لوندره‌ده ایکن تکذیب ایتمك استدیسه‌ده
انکلیز مسئله‌یی میدانه چیقاردی اوت صحیح‌در
روسیه بووادی‌یی آلدی حتی قلعه‌لر دخی بناء
ایتدی وبوکونلرده استرآباد قوینی مرکز اتخاذ
ایتدی دیمك‌که بحر خزرك سواحل شرقیه‌سی
تاجنوبده استرآباده‌قدر روسیه‌نك اولدی .

خیوه‌که «خوارزم» قطعه‌سی‌در فقهادن
معراج الدرایه صاحبی قوام الدین وحکیم ومنطقی
حسام الدین کاتی وائمهٔ لغتدن ناصرالدین مطرزی
وخواجه ابوالوفاء وپهلوان محمود بوریا ومولانا کمال

الدین حسین وعلامه صاحب الکشاف زمخشری کبی
دیکر قطعه‌لرده امثالی ظهور ایتمیان اکابرك وطنی در
خصوصا حکیم و علامه نجم الدین کبری نك مقامی
در اوزبك خانلری که بر وقت روسیه قراللرینی
(میشل ثانی . یوریا. دیمتری وغیرهم) استدکلری
کبی عزل و نصب ایدرلردی

خیوه که بر وقت آنك حکم ایتدیکی مملکت
بر طرفدن هندستانه و بر طرفدن اندجان
و ترکستانه و بر جهتدن عربستانه و برجانبدن
رومه قدر ممتداً اولوردی

اوزبك خانلری که سلاطین ماضیه انلرله
تدافعی و تجاوزی عقد اتفاقی سیاستده امور
واجبه‌دن صایدیلر حتی سلطان سلیمان آنلرله اتفاق
ایدوب اوچ یوز یکیچری و طوپلر و طوپجیلر
اعانه کوندردی و مراد ثالث هند طریقیله سفیر

ارسال ایدوب مبتدعین علیهنه استعانه ایتدی
خیوه که (یوقارده اجمال ایتدیکمز تاریخدن
اکلاشیله‌جغی وجهله) برچوق عصردنبرو روسیه
ایله نیچه واقعاتی کچمشدر خیوه‌که بو کونکی کونده
آسیای وسطی‌ده اندن بشقـه اسلام سنی خانلق
قالمامشدر آرتق بویله برقطعه‌نك احوال حاضره‌سی
استانبولده وبالجمله ممالك اسـلامیه‌ده مجهول قالمق
لایق اولماز . تحریر ایده‌یم بوتحریری ایکی پارچه
یاپدم برنجی قسم روسـیه‌نك آسـیای وسطی‌ده
ترقیسی قسم ثانی خیوه

قسم اول

روسیه‌نك آسیای وسطی‌ده ترقیسی

اخطار

روسیه‌دولتی «خیوه»یی استیلایه بر بچق عصردن برو تشبث ایلدی.

روسیه بر کره طوتمش اولدیغی مسلکی بر دها براقمایوب سنه‌لر عصرلر کچر چارلری ومأمورلری دکیشورلر هر دائم او مسلکی طتوب کیدرلر.

بزم دولت ایسه بونك عکسنه‌در بر صدر اعظم کلور شویله یاپار صکره باشقه‌سی کلور سلفنك یاپدیغنی بوزار آنك یرینه کلان دخی آنی تبدیل

ایدر وهلم جرا برمسلكده دائم اولمایوب هر کلان
بردرلو حلوایر دوام وثبات یوقدر .

روسیه «من ثبت نبت» فحواسنجه ثابت
اولوب نابت اوله یور .

٣

شمدی روسیه نك خیوه یه عسکر سوقندن
بحث ایدن اکثر غزته لر نه آسیای وسطی یی نه ده
اوچ درت سنه دنبرو روسیه نك و انکلیزك آسیاده
ایتدکلری استیلاء ترقیسنی بیلمدکلرندن یا کلش شیلر
یازیپورلر کیمی روسیه سیحون نهرینی ضبط
ایده جك یازار سیحونی روسیه نك چوقدن
ضبط ایتمش اولدیغندن خبری یوق کیمی بو خیوه
مسئله سنی هدستانه طوقونور کبی شرح ایدر نرده
خیوه نرده هند روسیه وانکلیز برقاچ سنه دنبرو آسیای

وسطی مسلمانلرینی بینلرنده تقسیم ایتدیلر انکلیز دها یقین وقتلرده عود نپول وکشمیر وپنجاب پیشاور قطعه‌لرینی استیلاء ایلدی روسیه دخی سیحون بویونی وزرافشان وادیلرینی طاشکند وخجند وسمرقندی استیلاء ایدوب بدخشانه طوغری ایندی شمدی انکلیزك مرامی اوزره کوه‌هند شمالندن حدود کسدیکی کبی آسیایی انکلیزله تقسیم واسلامی فصل ایتمش اوله‌جق .

۳

روسیه وانکلیز آسیا اسلاملرینه راست کله حکومت ایتمیوب «اسلامی اداره نصل اولور . » بونی تدرس ایتمشلر . نهایت تجربه ایله‌دییورلرکه «اسلام دیننه طوقنوملامالی وحقوقنی محاکمده عوضسز غرضسز رؤیت ایتملی . بو ایکی شرطه رعایت اولندقجه مسلمانلر روس وانکلیز اللرینه

دوشمکه تأسف ایتمیور .» اشته بویله دییورلر .

*
* *

شمدی بز خیوه دینلان خوارزم قطعه‌سنی بیاندن اول روسیه‌نك آسیای وسطی‌ده پیدا ایتدیکی بوکونکی موقعی اجمالا تعریف ایده‌لم تاکه مسئله ایو آکلاشلسون .

روسیه اوروده فی ۱۲۸۲ برجدید ولایت تشکیل ایتدی آدینی «ترکستان» قودی بویکی ولایت شمالدن سبریا وقیرغیز جنوبدن خیوه بخارا بدخشان خوقندویکی کاشغر (جنوبدن وکذا شرقدن) ایله هم حدود غربدن آرال کولی ایله محدود .

فی ۱۲۸٤ بوترکستانی روسیه ایکی ایالته تقسیم ایتمشیدی . شمدی ایسه یعنی قوجه‌بی آتالق غازی‌دن آلدیغندنبرو اوچ ایالت یاپدی .

وسطی مسلمانلرینی بینلرنده تقسیم ایتدیلر انکلیز دها یقین وقتلرده عود نپول وکشمیر وپنجاب پیشاور قطعه‌لرینی استیلاء ایلدی روسیه دخی سیحون بویونی وزرافشان وادیلرینی طاشکند وخجند وسمرقندی استیلاء ایدوب بدخشانه طوغری ایندی شمدی انکلیزڭ مرامی اوزره کوه‌هند شمالندن حدود کسدیکی کبی آسیایی انکلیزله تقسیم واسلامی فصل ایتمش اوله‌جق .

۳

روسیه وانکلیز آسیا اسلاملرینه راست کله حکومت ایتمیوب «اسلامی اداره نصل اولور . » بونی تدرس ایتمشلر . نهایت تجربه ایله‌دییورلرکه «اسلام دیننه طوقنولمامالی وحقوقنی محاکمده عوضسز غرضسز رؤیت ایتملی . بوایکی شرطه رعایت اولندقجه مسلمانلر روس وانکلیز اللرینه

دوشمکه تأسف ایتمیور .» اشته بویله دییورلر .

*
* *

شمدی بز خیوه دینلان خوارزم قطعه‌سنی بیاندن اول روسیه‌نك آسیای وسطی‌ده پیدا ایتدیکی بوکونکی موقعی اجمالا تعریف ایده‌ لم تاکه مسئله ایو آکلاشلسون .

روسیه اوورده فی ۱۲۸۲ برجدید ولایت تشکیل ایتدی آدینی « ترکستان » قودی بویکی ولایت شمالدن سبریا وقیرغیز جنوبدن خیوه بخارابدخشان خوقندویکی کاشغر (جنوبدن وکذا شرقدن) ایله هم حدود غربدن آرال کولی ایله محدود .

فی ۱۲۸٤ بوترکستانی روسیه ایکی ایالته تقسیم ایتمشیدی . شمدی ایسه یعنی قولجه‌یی آتالق غازیدن آلدیغندنبرو اوچ ایالت یاپدی .

ترکستان

عدد نفوس	مساحه کیلومترو تربیعا	
٨٦٥,٤٦١	٥١٢,٣٣٠	سیحون دریا ایالتی
٤٨٦,٩٣٧	٣٧٥,٥٠٠	یدی دریا ایالتی
١١٤,٣٣٧	٧١,٢٢٥	قولجه ایالتی
١,٤٦٦,٧٣٥	٩٠٩,٠٥٥	

شمدی ترکستان دینلان اشته بو قطعه‌در اسکی اصطلاح اولان ترکستان دکل .

«خوقند» خوقند خانلغی لفظی مراد قالدی الیوم حاکمی خدایار خانك حکم ایتدیکی یر اسکی فرغانه‌نك بر کوچك پارچه‌سی‌در بوده روسیه‌نك مساعده‌سیله . شو کوچك پارچه

دیدیکمز سیحون منبعندن خجنده آلتی ساعت
قالنجیه قدر اولان اراضی‌در.

فی ١٢٨١ روسیه خوقنده محاربه آچـدی
یتمش بیك نفوسلی طاشکندی واللی بیك نفوسلی
خجندی ضبط ایلدیکی کبی عوراطوب و زامین
و دیزك شهرلرینی و آق طـاغ اطرافنی آلدی .
سیحون چاینك صو ویردیکی اراضی خجندن
مصبنه قدر (آرال کولی) هپ روسیه‌ده شمدی
خوقند غربدن وشمالدن وشرقدن روسیه ایله
محصوردر یالکز جنوبدن آتالق غازی وار.

خوقند اهالیسـندن قبچاقلر حین محاربه‌ده
خـدا یاری خیانتله اتهـام ایدوب آیاقلاندیلر
خلع ایتدیلر یرینه ملا خانی وصکره آنی دخی
خلعله اوغلنی اجلاس ایلدیلر . خـدا یار تاج
وتختی اعاده کبی بر بیهوده سلطنت او قوری نام

ایچون روسیه‌یه مراجعت ایلدی. اوحالده روسیه قوماندانی آنی کتیروب اهالی‌یه رغما تختنه اقعاد ایتدی . منلا خان زاده کاشغره التجاء ایلدی . حالیا اوراده‌در .

اشته خوقند جهات ثلثه‌دن محصور وخدا یارروسیه‌نك قوتیله تخت قازانمش بنده اولدیغندن آرتق آندن اطراف مسلمانلرینه برامداد واعانه ممکن دکلدر .

روسیه یاپدیغی تجارت معاهده‌سنی فی ١٢٨٥ خدا یاره امضالاتوب (اموال تجارتدن فقط یوزده ایکی بچوق بوندن بشقه بررسم یوق) خوقندده برشهبندر اوطورتدی . (کاروان باشی دیورلر) هر شهر روسیه تبعه‌سنه آچیق . اورالرده ایپك وپاموق ومیوه پك چوق حاصل اولور . روسیه کلیتلو استفاده ایدییور و بونلری پك اوجوز

آلیور . خوقند میوه‌سی روسیه‌ده یرلماسندن درت کره اوجوز کلیور .

«بخارا» بخارا حکومتنك قوتی قالمادی . روسیه‌نك خیوه حسابنه مبنی مساعده‌سیله طوریپور .

بخارا امیری مظفرالدین فی ۱۲۸۳ محاربه‌سنده (۲۵ بیك نفر عام قالدیره بیلمشیدی) فنا مغلوب اولدی. روسیه عسکرینك طلیعه‌سی نفس بخارایه ۲۰ ساعتلك یقینه‌قدر کلدی . مظفرالدین اختلاط وتجارت معاهده‌سنی ناچار امضالادی .

فی ۱۲۸۷ جنرال عامبروف ایله تکرار عسکر کوندروب سمرقندی وزرافشان وادیلرینی ضبط ایلدکدن صکره خوقند وبخارا آره‌سنه کیرمش اولدی . بدخشانه تقرب ایلدی .

* *

خريطه‌ده سمرقندك جنوبنده‌كى اراضى‌يى
مطالعه ايديكز شول اراضى‌كه شرقا بولورديه‌لرى
وغربا بخارا وجنوبا كوهندد ايله محدود . شهر
آباد وحصار وفيض آباد (بدخشان) وقوندوز
(قندس) بوقطعه‌ده اورالر فى ١٢٧٦ هرات اميرى
طرفندن ضبط اولندى . امراسى افغانستاندن
نصب اولنور بعض يرلرى بوكونه‌دك استقلال
هوسنده بولنان بكلرله اداره اولنمقده ايسه‌لرده
بالجمله افغان حمايه‌سنده‌لر . بخارا اميرى بلخدن
بدخشانه‌قدر حق حكومت ادعاسنده بولنديغندن
افغانه بغض واورالرى تحريك ايده‌كيديور .

انكليزك اوچ سنه‌دنبرو حدود كسمك تكليف
ايتديكى يربلخدن بدخشانه طوغرى كوهند
شمالى‌در . روسيه ايله قرار ويرديلر . بورادن
جيحون بويله حدود تعيين اوله‌جق . انكليزك

بوحدود مسئله‌سی شمدی روسیه‌نك خیوه‌یی استیلاسنه طوقنور مسئله‌دکلدر .

انکلتره‌ده حوادث تلغرافیه آجنته‌سی روتر فی ۲٦ کانون ثانی شو خبری ویرمش ایدی .

«افغانستانه حکومت ادعاء ایدن وروسیه‌یه التجاء ایلیان عبدالرحمن خان حصاراوزرینه وینه روسیه‌یه ملتجی سید محمد عیسی خان شهر آباده هجوم ایله ضبط ایتدیلر . اورالری والیلرینی روسیه عسکرینه تسلیم ایدوب مرکز حرکت اتخاذ ایلدیلر»

فقط روسیه طریقیله کلان خبرلردن عبدالرحمن خانك فی ۲۷ منه سمرقندده بولندیغی آکلاشمغله خبر مذکورك صحیح اولمادیغی تبین ایتدی .

بوراده خاطره شو مسئله‌لر کلور . ۱ انکلیز کوه‌هند شمالندن یعنی بلخدن فیض آباده‌طوغری حدود کسنجه دیمك اولورکه روسیه‌لی‌نك سمر

قندن اشاغی اوحدوده قدر یوز اوتوز یوزقرق
ساعتلك قطعه‌یی استیلاء ایتمسنه برمانع یوقدر .
برکره روسیه بووجهله انکلیزه هم حدود
اولدی‌می آرتق اورادن شرق و غرب مسلما‌
نلرینك اتصالی کسیلور . برخریطه آلوب باقیکز
مغرب‌ده اوقیانوس کنارندن یعنی فاس‌دن شرقه
طوغری برخط اوزرنده چینه قدر بتون اسلام
ایدی عجم دولتی برقاچ عصردنبرو برایکی ملیون
نفوس ایله شیعه‌لق بدعتنی مذهب ایدینوب
وآیروجه بردین‌کبی سنت وجماعت‌دن آیریلوب
ایران دینلان قطعه ایله برخط فاصل چکمش .
وبرایکی یوز ملیون اسلامی بربرندن آیرمق کبی
تاریخلرك لعنتله یاد ایده‌جکلری مسلك تفریق‌ده
بولنمش ایدی . شمدی‌ده بوحدود ایله روسیه
وانکلیز ایکنجی خط فصل چکه‌جك .

ایکنجی مسئله که برنجی ایله برلشه‌بیلور شودرکه روسیه دولتی انکلیزله اولان مخابرات رسمیه‌سنده کوه هند ایله سمرقند آره‌سنده‌کی طخارستان و بدخشانی مستقل طانیور . قالدی‌که بویرلری افغانستان ضبط ایلمشیدی . عجبا انکلیز کندی حمایه‌سنده بولنان افغانی تصاحب ایدوبده اورالری افغانك طانیه‌رق حمایه ایده‌جك‌می وحمایه ایتدیکی تقدیرده روسیه‌یه نه‌درجه‌لره‌قدر مخالفت ایده‌بیله‌جك . . . . .

۳ شوقطعه بین‌الحدین بی‌طرف براقلسه اهالیسی ایلروده روسلرایله برنزاع چیقاردقلرنده بوندن انکلیز مسؤل اولمازمی . . . . .

آرتق یکی تشکل ایدن «آتالق‌غازی» دولتیله «خیوه»یی تعریف ایده‌لم

بحر خزرك‌مشرق طرفنده روسیه جنوبیله

همحدود ترکمان خیوه بخارا افغانستان خوقند
وییتی شهر (یدی شهر) دولتلری وار . ییتی شهر
دولتی چین غربی ولایتلرنده یکی تشکل ایدن
اسلام دولتیدر . کاشغر دولتی یارکند دولتی
چیان چان (کوه آسمانی) دولتی وحاکمنك اسمنه
نسبتله یعقوب بك دولتی یاخود عنواننه اسنادایله
آتالق غازی دولتی اسملریله دخی یاد ایدییورلر .

کاشغر دولتی

آتالق غازی دولتی . بو دولتك الیوم حکم
ایتدیکی قطعه شمالا کوه آسمانی و آلتون طاغلری
شرقا چین جنوبا کوه‌لون غربا بولور دپه‌لری ایله
محدود .

دیمككه شمالنده قال آچ وروسیه وخوقند

جنوبنده تبت وانکلیز شرقنده چین ومغول وغربنده بدخشان وافغان .

بوقطعه دها یقینده (۱۲۸۲) چین دولتنك ایکی ولایتی اولوب چیان چان نانلو وچیان چان پلو اسملریله یاد اولنوردی . اهالیسی اسلام اکثریت اوزره ترك وعموم لسانی ترکجه بوراسی دنیاده هریردن زیاده انقلاباته اوغرامشدر . اون درت اون بش عصرلق تاریخی مطالعه اولنسه هرعصرده بریکی دولت پیدا ایده‌کلدیکی آکلاشیلور .

قطعهٔ مذکوره‌دن اك مشهور شهرلر یارکند ختن (خوتان) اورمچی آق صو کاشغر ینکی شهر (یدی شهر) شمدی بویره حکم ایدن «یعقوب بك» در یازق که بو دولته موقعجه اك لازم وترکستان چینی‌نك کلیدی مقامنده بك مهم اولان ایلی وقولجه شهرلرینی یعقوب بك ضبط ایده‌مدی . بوکاسبب

ایسه روسیه‌نك فرصت فوت ایتمیه‌رك طاورانوب
بوشهرلری استیلاء ایلمسی‌در .

یعقوب بك نصل توره‌دی. اجمالاً نقل ایده‌لم
فی ۱۱۷۲ چین فغفوری خان لونغ تبت شمالنــه
کلیتلو عســکر کوندروب مغولی (آلوت قالموق
دونکان) واصــلی ترك وفرس اقوامی تحت
تبعیتــه آلدی . اولوقت اورالردن اســلامیتی
محو ایتمك املیله علمائی وامرائی طرد ایلدی .
ترك علماسی وامراسی بدخشان وخوقنده التجاء
ایتدیلر واورالری مرکز قوت و مبــدأ حرکت
اتخاذ یله اسکی وطنلرینی اعاده ایچون فرصت بولدقجه
چینلولره هجوم ایده کلدیلر فی ۱۲۸۱ ایلی طرفنك
دونکانلری قیام ایلدیلر طارانجیلر دخی آنلره التحاق
ایتدیلر بوکره بشقه وقتلرده اولدیغی کبی یاتشمایوب
چینلولرله محــاربه‌ده دوام ایلدیلر عاقبت قولجــه

وقورغوس شهرلرندن چین مأمورلرینی طرد ایدوب بالاستقلال مالك اولدیلرشمال ولایتنده (چیان چان پلو). بو محاربه اولورکن جنوب ولایتنده (چیـان. چان نانلو) دخی قان آقمقده ایدی شویله که آق صـو قوچ ختن یارکند طرفلرینك دونكانلری ١٢٨٠ ابتداسندنبرو چینلولره غلبه ایتمکده ایدیلر چیـان چان قیرغیزلری بوقاریشقلق آره سنده طاغـلردن اینوب کاشغری ١٦ ماه محاصره دن صکره ضـبط ایتدیلر یالکز قلعـه سی چینلولرده قالدی عاقبت بو مجاهدلرك غلبه سنی اکمال ایچون جمع کلمه ایده جك برامایه لزوم کورندی اشته اولوقت بخارادن خواجهٔ بزرك ظهور ایلیوب طهارت عرقی واستقامت محققه سی وشجاعت فوق العاده سی مسلم اولان «یعقوب بك» ایله برابر کاشغره یوریدی بر کره دوشونلسه چینلولره غلبه کوسـترن اقوامدن باشـلوجه لری دونکان

طرانجی وقیرغیز کبی بیوك طائفه‌لردن هر بری
حق استقلال دعواسنده ایکن بونلری کلمهٔ واحده‌یه
جمعله ادارهٔ واحده آلتنه آلمق نه‌قدر مشکل کورینور
لکن یعقوب بکك شجاعتی وسخاوتی وتقواسی
وسلطنت قبول ایتمیان ساده‌لکی بومشکلی حل ایلدی
هب طائفه‌یی رام ایدوب اتحاد واطاعتی تأسیس
ایتدی وکاشغر قلعه‌سنی ویارکندی بالسهولة
فتح ایتمسیله دخی بوامامته استحقاقنی کوستردی
برکره اتحاد حاصل اولدی یا آرتق خواجهٔ بزرك
یعقوب بکه «سن بوامارتك اهلی سك اشته امارتك
تأسیس اولندی ارتق وطنی اجانبدن تخلیه
وظیفه‌سنی اونوتمه الله تعالی موفق بیورسون»
دیوب مکهٔ مکرمه‌یه هجرت ایلدی اونلرجه بخارا
حاکمی «امام المسلمین» عد اولندیغندن حاکم
مظفرالدین درحال یعقوب بکه هدایا ارسالیله

«اتالق غازی» عنوانی ویردی اوقتدنبرو مشارالیه آتالق غازی تسمیه اولنمقده‌در .

روسیه محاربه‌لر آره‌سنده فرصت فوت ایتمیه‌رك ایلی وادیسنه وقولجه شهرینه کلیتلو عسکرله هجوم ایلدی آتالق غازی روسیه ایله طوتشسه ضعف بکلیان چینلولرله دخی اوغراشه‌رق قوتنی تقسیم ایتمك لازم کله‌جکنی بیلدیکندن ناچار سس چیقار-مادی ایلی وقولجه کبی منبت ومعدنلی وترکستان کلیدی اولان شهرلری نه چینلودن نه اسلامدن برمقاومت کورمیه‌رك قولایجه ضبط ایتدی آتالق غازی کوه اسمانی دینلان وولقانلی وبوزلی طاغلرك روسیه ایله حدود اولماسنه راضی اولمش اولدی .

آتالق غازی داخلا دولت اسلامیه‌یی تأسیس ایلدکدن صکره خارج ایله عقد روابطی مطالعه ایلدی اطرفنه نظر ایدوب دکزلرك حکمداری

طارانجی وقیرغیز کبی بیوك طائفه‌لردن هر بری
حق استقلال دعواسنده ایکن بونلری کلمهٔ واحده‌یه
جمعله ادارهٔ واحده آلتنه آلمق نه‌قدر مشکل کورینور
لکن یعقوب بکك شجاعتی وسخاوتی وتقواسی
وسلطنت قبول ایتمیان ساده‌لکی بو مشکلی حل ایلدی
هپ طائفه‌یی رام ایدوب اتحاد واطاعتی تأسیس
ایتدی وکاشغر قلعه‌سنی ویارکندی بالسهوله
فتح ایتمسیله دخی بو امامته استحقاقنی کوستردی
بر کره اتحاد حاصل اولدی یا آرتق خواجهٔ بزرك
یعقوب بکه « سن بو امارتك اهلی‌سك اشته امارتك
تأسیس اولندی ارتق وطنی اجانبدن تخلیه
وظیفه‌سنی اونوتمه الله تعالی موفق بیورسون »
دیوب مکهٔ مکرمه‌یه هجرت ایلدی اوندن الرجه بخارا
حاکمی « امام المسلمین » عد اولندیغندن حاکم
مظفر الدین درحال یعقوب بکه هدایا ارسالیله

«اتالق غازی» عنوانی ویردی اوقندنبر ومشارالیه آتالق غازی تسمیه اولنمقده‌در .

روسیه محاربه‌لر آره‌سنده فرصت فوت ایتمیه‌رك ایلی وادیسنه وقولجه شهرینه کلیتلو عسکرله هجوم ایلدی آتالق غازی روسیه ایله طوتشسه ضعف بکلیان چینلولرله دخی اوغراشه‌رق قوتنی تقسیم ایتمك لازم کله‌جکنی بیلدیکندن ناچار سس چیقارمادی ایلی وقولجه کبی منبت ومعدنلی وترکستان کلیدی اولان شویرلری نه چینلودن نه اسلامدن برمقاومت کورمیه‌رك قولایجه ضبط ایتدی آتالق غازی کوه اسمانی دینلان وولقانلی وبوزلی طاغلرك روسیه ایله حدود اولماسنه راضی اولمش اولدی .

آتالق غازی داخلا دولت اسلامیه‌یی تأسیس ایلدکدن صکره خارج ایله عقد روابطی مطالعه ایلدی اطرفنه نظر ایدوب دکزلرك حکمداری

مقامنده اولان وهندده قرق ملیون قدر مسلمانه حکم ایدن انکلیز دولتی دیکرلره بالترجیح آنکله تجارت واختلاط معاهده‌سی یاپمق استدی انکلیزه اوچ کره سفیر کوندروب معاهدهٔ تجـارت طلب ایلدی انکلیز ایسـه بطائت درجه‌سـنه وارمش « وقار » پولتیقه‌سیله بودوات جدیده‌یی تصدیقه مسارعت ایتمدی .

او تصدیق ایتمیه طورسـون شمال طرفندن پولیتیقه‌ده فرصت فوت ایتمـیان روسـیه دولتی قولجه‌یه کیردیکی کبی آتالق غازی نك دوات جدیده‌سنی تصدیق بابنده ترکستان والیسی جنرال قوفمان طرفندن باروون قولتاری قیمتلی هدایا ایله کاشغره کوندردی (فی ۲۱ حزیران ۱۲۸۸) و تجارت واختلاطه دائر معاهده طلب ایلدی آتالق غازی بوسفرایی سلطنتمزورسمنز سادهلکله ومسلمان

تعبیرنجه تکری مسافری کبی قبول ایدوب حقلرنده
مسافر ایچون لازم کلان حرمت و رعایتی ایلدی
وروسیه‌نك مقدما چین دولتیله یاپمش اولدیغی تجارت
معاهده‌سی صورتنده برمقاوله نامه امضالادی بو
مقاوله کاشغرده روسیه قونسلوسنك اقامتنه وروسیه
تجارینك حریتله کلوب کتمسنه مساعده‌دن عبارت
بو ایش بتدکدن صکره انکلیز تجار تجه‌حسده
دوشدی روسیه‌لولر ترکستانك هرطرفندن خصوصا
طاشکنددن* اتالق غازینك ۱۵۰۰۰۰ نفوسلی
اورومچی و ۱۲۰۰۰۰ نفوسلی یارکندودیکر یوزر
والليشر بیکلی شهرلریله تجارت ایدوب کلیتلو
آلتون وایپك وصوف آلمقده‌لر یارکنده دها
یقین اولان هندك بوتجـارتدن تباعدی انکلیزه
چوق ندامت ویردی ایکی سنه‌دن برو بو تجارتی
کشاده واسطه‌لر آرامقده قالدی وروبرت شوو

نام قومیسرك عرض ایلدیكی لایحه‌لرله مرامنه واصل اولوب اشبو ١٢٩٠ سنه‌سی محرمنده آتالق غازینك استانبوله كچن مبعوثیله تجارت وسفارت معاهده‌سنی یاپدی شمدن صكره انكلیز یاركنده بر سفیر كوندره‌جك آتالق غازی ده قالكوته‌یه بر سفیر ارسال ایده‌جك.

قسم ثانی

خیوه خانلغی

موقع

خیوه بزم کتابلرده «خوارزم» اسمیله مشهور قطعه‌در . خیوه اوقیانوس اورطه‌سنده بر آطه‌کبی چول میانه‌سنده واجات‌در . بوواحات شمالدن ارال کولی وشمال شرقیدن جیحون بویی وجنوب شرقیدن بخارایی فصل ایدن چول وجنوب غربیدن تکه ترکمانلرینی آییران چول وغربدن کذا چولکه بحر خزره قدر ۲۰۰ ساعتلك ممتد اولور . دیمك‌که خیوه واحاتی شمالدن جنوبه ٤٥ وشرقدن غربه ٤٠ ساعتلك قدر وسعتده بر قطعه‌در .

چولده بعض واحات دخی واردرکه آنده ساکن اولان تکه ترکمانلری وبحر خزر کنارنده آتا ترکمانلری وکذا منغشلاق چاودارلی وحسن ایلینك عشائری وجیحونك جهت شرقیهٔ شمالیه سنده روسیه حدودنه دك قاره قالپاقلر هپ خیوه خاننك نفوذی آلتنده لر . بناءعلیه دینورکه خیوه خانلغی شمالدن آرال کولی وغیر غیز چولی شرقدن بخارا جنوبدن افغانستان وخراسان غربدن بحر خزر ایله محدوده

خیوه نك استحکامات طبیعیه سی اطرافنده اولان چوللردر. بوچوللر ترکمان آتلرندن ودوه لرندن بشقه واسطه ایله کچیله مز .

خیوه جیحون چاییله صولانور یاغمور یك نادر جیحون الیوم اوزبکلرك امین دریا دیدکلری درکه عجملر آب آمو و اوروپالیلر آمودریا یازارلر جیحون ایام قدیمه ده ایران ایله توران بینی فصل

ایدوب بحر خزره دوکولدیکی کتب عتیقــه‌ده محرردر. شمدی بمصبی آرال کولی ایسه‌ده اسکی زمانده اوزکنج اوزرندن شرقــه دونه‌رك بحر خزره قدر یتاغنی کشف ایلدیلر. اسکی کتابلرده کوریلان داودان قلعه‌سنك قزیل قلعه‌نك شهسنه‌مك وختن قلعه‌سنك خرابه‌لری بو اسکی یتاق بوینده نمایاندر دیورلر وبو یتاقله اهل جغرافیــا ظن ایتــدیلرکه کتب عتیــقه‌نك روایتی وجهله بحر مذ کوره‌دوکیلورمش خیوه‌ایلرك آبا واجدادلرندن نقللرینــه کوره جیحون چایی بوندن فقط بش عصر اقدم وابو الغازینك یازدیغنه کوره بوندن فقط ایکی عصر مقدم برحرکت ارضــله شرق یتاغنی دکیشدیروب شمالده‌بحیرهٔ خوارزمه‌دوکمش بوایسه صحیح اوله‌ماز زیرا بوندن التی یدی‌عصر اقدم اهل جغرافیــا و طقوز اون قرن مقــدم مسعودی (تقویم‌البلدان ومشترك وقانون ونزهة

المشتاق ومروج الذهب مؤلفلری) جیحونك
ارال کولنه منصب اولدیغنی ذکر ایتدیلر .
جیحون درین وعریض در . حتی خیوه طرفلرنده
عرضی ٦٠٠ قدم کاور آرال کولنه بك چوق
آغزلرله دوکیلور . روایته کوره مصبنه قریب
اوقدر منقسم اولورکه قوللرك چوغی آت قارننه
چیقماز بناءعلیه دیرزکه روسیه آرال دونانماسیله
جیحونه کیره مز مکر سیللرله صویك طاشدیغی
بروقته تصادف ایتدیره
خیوه لیلرك بونهردن آچدقلری قناللری
اوقدر کثرت و اویله هندسه و نسبت اوزره درکه
عقل حیران اولور . باشلوجه قناللر ٣٢ قدم
عرضنده در . مناسب محللره بیوك کوللر دخی
قازمشلرکه قوراقلقده اسقاء ایچون احتیاط
حوضلری در . قناللرك باغلری هنرله مناسبتلی
یاپلمش سهولتله آچارلر قپارلر . جیحونی وبیوك

قنـاللری غایت قوی و هنرلی یاپلمش کوپریلرله شیششیرییورلر . (١)

جیحون اوزرنده بیوك صاللر ودومنلی جسیم معونه‌لرایله بخارا تجارتی ایدرلر . قناللرده بیوك سازان بالقلری بولنور . نفس خیوه‌نك جهت غربیه‌سنده صاری بابا جبال متسلسله‌سی یك

---

(١) خیوه‌لیلرك بوبابده هنرلری مصریلری کچمش نیل ایچون جیحوندن چوق درس آلنه‌بیلور. مصره اهالینك انتخابیله بحق رئیس اولان بیوك محمد علی یه قدر کیمسه نیلی سدایله‌شیششیرمك مسئله‌سنی دوشونمدی معهذا یاپمش اولدیغی برقنطره حاجته کفایت ایتمدی. قلدی که نیل بحرسفیده‌طوغری هربرمیل(انکلیزی)ده بربچق قدم اینش ایله آقدیغندن سدلرله شیششیرلمسی کوچ دکل‌در وسدلر یوکسك یاپیلوب سطح نیل ٦٠ قدم قالدیرلسه شلات دخی قالماز . بو صورتده نیل مصری قات قات منبت ایدر. وبحرسفیددن سفینه‌لرله کیریلوب غوندوروقه‌یه یعنی درت بش عرضنه قدر کیدیله‌بیلور .

یوکسك دکل . جیحون شمال شرقیسنده شیخ
جلیل طاغی ارال کولنه طوغری ممتد قوبا طاغی
کذا شمالنده وشیخ جلیل حذاسنده‌در . شیخ
جلیلده اوزمان آلتون کموش قورشون کوکورت
وبراز باقر معدنلری موجود جیحون قوملرنده
آلتون توزی بولندیغنه دائر حکایه هرنقدر دلی
پترو ایناندیرمشسه‌ده ثابت دکل .

خیوه یاز پك صیجاق وقیش پك صغوق
اولور . هله چولده روزکار اکسك اولمادیغندن
قیش سیاحتی مشکلدر .

امام ثعالبی (لطائف المعارف) خیوه برودتنی
وصفده شونی سویلمشدر .

ثعالبی

لله برد خوارزم اذا کلبت
انیابه وکست ابداننا الرعدا
فالشمس محجوبة والریح مدمیة

جلود قوم اضاعوا الصبرو الجلدا

فالماء مستحجر والكاب منجحر

والزمهرير يسوق الصردوالصردا

فلو تقبل معشوقا مخالسة

رأيت فاك على فيه وقد جمدا

خيوه هواسی پك سالمدر . وبا وطاعون وقولرا اوراده معلوم دكل . هپ شهرلر وكويلر باغلق وبغچه‌لك اولوب خيوه اطرافی برقاچ مرحله اشجار مثمره‌در .

چولده حيوانات وحشيه‌دن قورت دالكو وچقال چوق برنوع يرفاره‌سی واركه خيوه‌ليلر كميرجی ديسورلر . عادتا كدی بيوكلكنده اوك اياقلری قيصه تويی سياه قوم اچنده يشار جيران وكيك پك چوق شكارجی قوشلردن قارطال طوغان شاهين كثرت اوزره خيوه‌ده اك معتبر آوقوشی قيش قالطاق‌در .

اهالی

خیوه اهالیسی درت قومدن مرکب سارت اوزبك ترکمان قاره قالپاق «سارت» فی الاصل فرسدندر . بلخ وبخارا وخیوه‌نك اصل یرلیلری سارت ایدیلر . بونلر کندیلرینی تاجیك تسمیه ایلرلر . مغوللر سیراق دیرلر . سارتلر شهرلرده وقصبه‌لرده ساکن اولوب تجارت وصرافلق ایدرلر . هپ عقل وحیله‌لری نه طریقله اولورسه اولسون پاره قزانمغه مصروفدر . بونلرك نفوسی ۱۱۰۰۰۰ تخمین اولنور .

«اوزبك» اوز غوز اوغوز فی الاصلی برکلمه اولوب بر ایکی خانلری اسمندن مأخوذ اویغور بونلردن آل عثمان و ماجار دخی فی الاصل بو ترکلردن شمدی بلخده بخاراده (بر بچق ملیون اوزبك) خیوده خوقندده بلوطاغی جوارنده حکومت اوزبکلرك اللرندهدر .

الیوم خیوه اوزبکلری شو درت عشیرندن مرکب

١ اویغور نایمان

٢ قانغلی قبچاق

٣ قیات قنقرات

٤ نکوز منغت

خاندان حکومت قیـات قنقراتدن . الیوم خیوه اوبکلری ٧٠ بیك نفوس عد اولنه‌یور .
«ترکمان» بو اسمك مأخذنده درلو توجیهلر سویلرلر نشری‌یه کوره ترك و ایمـان کلمه‌لرندن ترکیب مزجی‌در غالبا ترك کومان تخفیفی‌در کومان ترکی دیمك کویلرده وچفتلکلرده ساکن اولان ترکمانلر ١٥٠ بیك نفوس. «قاره‌قالپاق» ماورای جیحونده بر قسمی حیوانات ایله تعیش ایدر بر قسمی ارال جنوبنـده چفت سورر ١٢٠ بیك نفوس بونلردن بشقه خیوه‌ده اللی آلتمش بیك قدر عجم کرد وروس اسیرلر وار (روس درت بش بیك

تخمین اولنه‌یور) قیرغیزلر آرالقده آیاقلانوب روسلرله محاربه ایدرلر. طوتدقلری اسرای حربیه‌یی خیوه‌یه وبشقه یرلره کتوروب صاتارلر ترکمانلر دخی عجملرله اولان محاربه‌لرده طوتدقلری اسرایی خیوه‌یه صاتیورلر.

روس اسرای حربیه‌سندن خیلیسی اسلام اولمش و اسلامدن تأهل ایدوب فاملیا صاحبی‌در خانك بو روسلردن متعدد مقربلری واردر وسنی اولان عجملر دخی ذوات خدمتنده استخدام اولنورلر.

خیوه‌لیلرك قیرغیزلردن و ترکمانلردن صاتون آلدقلری نه قدر اسرا وار ایسه هربرینه بر بدل تعیین اولنمش‌در یا مکاتبه طریقیله یاخود فاملیاسی جانبندن پاره کتیرتمکله تأدیه‌بدل ایدن حردر[۱]

---

[۱] اسارت فی‌الاصل شریعتده جزای شرك ایدی زمان اخیرده جزای عجز اولدی مع هذا ه‌ اعدایی

قیرغیزلرك طوتوب کتیردکلری روسلردن هر بری ۸۰ طلا بدل ایله صاتدیغندن بش بیك روس وار ایسه بش بچق ملیون فرانق ایدر .

دیمك که خیوه خاننك طوغریدن حکم ایتدیکی سکنه ۵۰۰,۰۰۰ نفوس قدر بونلردن بشقه قبائل وعشائر وار.

بحر خزر شرقنده ترکمان قبائلی شونلردر [۱]

صکره اقرباسنه صاتمق ایچون صاغ طوتماغه چالشمق» قان محافظه‌سنه چوق خدمت ایتدی

معلوم که اسلام النه دوشان اسرا

دیگر اهل ادیان النده‌کی اسیرلرکی خور و حقیر دکلدرلر بوندن چند سال اقدم آمریقالیلر اسیرلری پرانقه ایله چالشدیررلردی . انکلیزلر جمهوریت اعلان ایتدکلرنده (قروموول وقتنده) آلتی بیك اسقوچیالی‌یی «بونلر قراللق طرفدارانی» دیو لوندره‌ده مزاد ایله بیع ایتدیلر قالدی‌که وطنلرنده براقلمق اوزره دکل تا آمریقاده‌کی انکلیزلرك اراضیسنه خدمت ایتمك شرطیله صاتدیلر.

[۱] ذکر اولنان قبائلدن هر بری چوق شعبه‌لره تقسیم اولنور .

خیمه	اسماء قبائل	مواقع
۸,۰۰۰	چاودور وحسن ایلی	منغشلاقدن خیوه یه
۱,۰۰۰	آتا	بلقاندن خیوه یه
۳۰,۰۰۰	تکه	اترك اطرافنده
٤,۰۰۰	سالور	تکه شرقیسنده
۳۰,۰۰۰	سارق	کذا
۳۰۰	یومرولی	سالور شرقیسنده
٤۰,۰۰۰	یموت	اترك وجرجان اوزرلرنده
٤۰,۰۰۰	کوکلان	کذا
۱۰۰,۰۰۰	ارساری	بخارا طرفنده
۲۰,۰۰۰	صاقار	کذا
۸۰,۰۰۰	اویماق	خراسان طرفلرنده
۳٤۳,۳۰۰		

هر خیمه بش نفس حساب اولنسه

۱,۷۱٦,٥۰۰ نفوس ایدر

بونلردن بلکه بر ملیونی خیوه خانلغنه تابع

اولدیغندن دیکر بش یوز بیك ایله جمعا خانك نفوذی آلتنده اولان نفوس بربچق ملیون اولور.

[*] خیوه‌نك مشهور شهرلری

«خیوه» استراباددن ۱٤۰ ساعت خانك مرکز اقامتی‌در. جیحوندن ایکی قنال اورطه‌سنده بناء اولنمش ایکی حصاری‌وار ایکیسی دخی درت کوشه‌لی ایچ حصارك هر یوزی ٦٥۰ مترو یعنی چوره‌سی ٤۰ دقیقه‌لق قدر بو حصارده بش محله و اوچ قپو وار خانك سرایلری بونده باب شرقی یاننده. طیشن حصارك چوره‌سی بر ساعت ٤۰ دقیقه‌لق طقوز قپوسی موجود ایکی حصار بیننده یعنی واروشلرده بش محله وار و بالجمله خیوه‌ده

[*] کاتب چلبی خیوه ایله خیوقی بشقه بشقه ایکی شهر زعم ایلدی. حال بوکه خیوق قاف ایله خیوه معربی‌در. برده وزیر شهرینی خیوه‌نك قارشوسنده دیو یازدی. قالدی‌که ابو الغازی کرکانج ایله وزیر آره‌سی آلتی آغاج‌در دیور تقریباً ۱۲ فرسخ ایدر.

٤٠٠٠ خانه ٢٠٠٠٠ نفوس ١٧ جامع ٢٢ مدرسه
٢٦٠ مغازه ٢ كاروانسراى وار ابنيه طپراقدن
كرپيچ دن فقط طاش بناء اوله‌رق ٢ جامع بر
مدرسه وبر تجار بورسه‌سى موجود خيوه‌نك
اولو جامعى و مناره‌سى فن ابنيه‌جه پك ظريف
وشايان تحسيندر.

قدوة المشايخ ابو الجناب احمد بن عمر بن
محمد الخيوقى بو شهردندر وفاتى فى ٦١٠ تقريباً
وكذا علامه شهاب الدين الخيوقى محمد خوارز.
مشاهك شيخ الاسلامى مقامنده اولوب ممالك
محكومه‌نك هر طرفنده قاضى ومفتى آنك امتحانيله
نصب اولنوردى.

«جرجانيه» [*] خوارزم. اوركنج. كركنج

---

[*] بوراده جرجانيه قزوينى‌نك وكاتب چلبى‌نك وديكر
بعضيلرك يازدقلرى كبى قيد اولندى لكن كتاب ختامنده
خريطه‌يى ياپاركن بعض شبهه‌لر عارض اولدى تابعين وتبع
التابعين وقتلرنده فتح اولنان خوارزم پايتختى «فيل»

دخی دیرلر . سلفده بغداد و بخارا کبی امهات
مدائندن عد اولنوردی. الڭ مشهور اهل نظر
(متکلمین) بوراده تحصیل ایتدی خوارزمشاهان

شهری نرده ایدی بلاذری بوفیل شهرینی خوارزمڭ
الڭ مستحکم قلعه‌لی مدینه‌سی اولمق ارزره وصف ایدر...

یاقوت جیحون شرقیسنده صوایله خراب اولمش
بر منصوره شهری یازار واسم قدیمی فیل ایدی کرکانج
بودر دییور

قانون و اطوال و تقویم البلدان صاحبلری
خصوصا طوسی واولوغ بڭ کرکانج دار الملك ونوکرکانج
ناملریله ایکی شهر یازدیلر.

ابو الغازی ایسه خیوه خانی اولدیغی حالده فقط
بر کرکانج ذکر ایدییور وموقعنی آنلرڭ نوکرکانج ایچون
یازدقلری درجه‌ده شرح ایدیور قالدی که اوروپالی
شرق سیاحلری یکی کرکانج شهرینی خیوه قربنده رسم
ایدییورلر.

اشته بونلردن خلاصه اوله‌رق اکلادم که اوچ کرکانج
اوله‌جق بری طوسی‌نڭ واولوغ بڭڭ ٩٤ درجه‌و ٣٠
دقیقه طول.

(جرجان ٩٠ ومروه ٩٧ اولمق اعتباریله) ٤٢

وقتنده اویله بیوك ومعمور ایدی‌که سلطان محمد
بن تکش بر کره حربده منهزم اولوب بش اون
اتباعیله اورکنجه لیلا کیردی صباحیسی اوتوز بیك
سواری ایله چیقوب اعدایه قارشو کتدی علامه زمخشری
(ربیع الابرار) بو جرجانیه‌نك فضائلی حقنده
غریب غریب شیلر یازمشدر حتی احادیث دخی
نقل ایدر . زمخشری بوراده وفات ایتدی
فی ٥٣٨ شو ذکر ایتدیکمز جرجانیه‌یه کرکنج

و ١٧ عرضده رسم ایتدکاری دارالملك کرکانجکه قدیما
فیل ومنصوره دیدکاری شهر بو اولمق کرك .
ایکنجی کرکانج ینه مومی الیهمانك ٩٣ و ٥٤ طولده
٣ ٤ و ٣٥ عرضده کوستردکاری نو کرکانجکه ابو الغازینك
بیلدیکی اورکنج بودر فی ٩٨٤ جیحون اراله‌دونمسیله
چولده قالمش شمدی بو دخی خراب .
اوچنجی کرکانج اوروپالی سیاحلرك خیوه قربنده
کوستردکاری یقینلرده یاپلمش کرکانج درکه صحیفه ٤٨
کرکنج جدید تسمیه ایدرك وصف ایلدیکمز شهر بو
اوله جقدر .

کبری دیرلر فی ٦١٠ تاتار خراب ایتمشیدی
«کرکنج صغری» کرکنج جدید الیوم بتون
خانلغك مرکز تجارتی‌در. یك چوق خانلری
ومغازه‌لری اولوب خیوه تجارینك بخارادن ادخال
ایتدکلری و روسیه‌یه اخراج ایده‌جکلری بالجمله
اموال تجارت هپ اوراده مغازه‌لنور دوراولنور
تحمیل ایدیلور سوقاقلری یوکلرله دوه‌لرله حماللرله
دلاللرله پازارلق کیشان تجارله طولودر بیوك
پایتختلرك بورسه یرلری کبی غلبه‌لقدر سکنه‌سی
٣٠،٠٠٠ نفوس.

«کات» بو شهر سلفده مولد علماء و مقر
حکماء ایدی بوکون تجارتجه مشهوردر خصوصا
قیرغیز آتلرینك بازار یری‌در.

زمخشری کات قریه‌لرندن ایدی.

«هزاراسب» ایکی قنال اورطه‌سنده جزیره کبی‌در
عالمه وفاضله رحمة بنت ابراهیم بوشهردن در وفاتی

فی ٢٦٨ سلغده قلعه‌سی متین ومستحکم ایدی
اتسز شاه عسکر مغولدن بوزلدقده بوراده تحصین
ایتمشیدی الیوم ٢ بیك سواری عسکر چیقارر
«سواد»قیرغیز ایله تجارت مرکزی برشهر مستحکمدر
٢٠٠٠ سکنه‌سی وار

«کورلیان» بودخی تجارت مرکزلرندندر خانك
بك چوق برلرده قصرلری واردر هرقصر قلعه
داخلنده اولوب خارجی خانه‌لرله معمور اولدیغندن
قصبه مقامنده‌در قپچاق قونغدار آق‌سرای خان
قلعه‌سی ودیکرلر هپ بوقبیلدن امراء واعیان
وخاندانڭ هر برینك چفتلك قوناغی محکم حصارلی
اولوب اطرافی اهالینك خانه‌لریله معمور قصبه‌در.

تاریخ

فی ٢٨ امیرالمؤمنین عثمان عبدالله بن عامری
(رضی الله عنهما) بصره والیسی نصب ایلدی فی ٣٠

خراسانی فتحه کتدی وماورای نهر حاکملریله عقد مصالحه ایلدی .

یزیدبن معاویه وقتنده اهل خوارزم خراسان والیسی سلم بن زیاد ایله درتیوز بیك درهمه مصالحه اولدیلر سلم نهر جیحونی مقاطعه ایله اداره ایلدی.

حجاج خراسان وعراقین والیسی ایکن یزیدبن مهلب خوارزمه غزا ایدوب غنائم واسراء آلدی لکن امیه بن عبدالله وصکره قتیبه کی فیل شهرینی فتح ایتمکه موفق اوله مادی . کعب الاشقری

(بیت)

اعطتك فیل بایدیها وحقلها

ورامها قبلك الفجفاجة الصلف

بیتنده مرقوم یزیده تعریض ایدر .

قتیبة بن مسلم الباهلی خراسان والیسی اولدقده خوارزم حکمداری خرزاد ایله قرنداشی بیننده ملك غوغاسی وار ایدی خرزادك قرنداشی اسلام

حكومتنه عرض تبعيت ايدوب حمايت طلب ايلدی قتيبه قرنداشی عبدالرحمن ايله خوارزمه عسكر كوندردی خرزاد مغلوب ومقتول اولدی قرنداشی خوارزمه حاكم نصب ايلدی لكن اهالی آنك اداره‌سنی بكنمدكلرندن قيام ايدوب اولدرديلر قتيبه كنديسنك ديكر قرنداشی عبدالله حضرتنی خوارزمه نصب ايتدی اشته اولوقت خوارزم برنجی كره اوله‌رق اسلام عربدن حاكم ايله اداره آلتنه كيردی وخراسان ملحقاتندن اولدی .

تركمان واوغوز واوزبك هپ بر ترك قامليا سندن ايديلر .

اوغوزلركه [*] سيحون وجيحون آره‌سنده

---

[*] مسعوديتك غز وبلاذرينك غوز يازديغی بونلردر . بونلرك ممالكنه اسلامدن الك اول غزا ايدن متوكل على الله وقتنده طاهر بن عبدالله ايدی .

ساکن اولورلردی طاغ خان اولادندن خانلری «سالور» فی ٣٥٠ اسلام ایله مشرف اولدی آنکله برابر ایکی بیك فامیلیا اسلامه کلدی سالور بعد الاسلام «قاره خان» اسمنی الدی واسلامه کلان اوغوزلره «ترکمان» تسمیه ایلدی .

سالور ایله اسلامه کلان ترکلر بحر خزرك جهت شرقیه‌سنه وجهت غربیه‌سنه هجرت ایدوب ساکن اولدیلر بونلره حسب المواقع شرق ترکمانلری وغرب ترکمانلری دینیله کلدی .

قاره خاندن صکره اوغلی موسی خان اطرافك علماء ومشایخنی جمع ایدوب مسجدلر مکتبلر خانقاهلر یاپدی بونك وفاتندن صکره عموجه‌سی بوغراخان هارون خان اولدی حکومتنی شرقدن کاشغر بلاساغون وتاچین حدینه توسیع ایتدی وفی ٣٨٩ بخارایی عجم سامانیه الندن الدی آندن صکره احمد بن ابی نصر بن علی خان عبدهٔ اصنام

ترکلرله جهاد ایلدی وچوق فامیلیالری اسلام ایدوب شرکدن قورتاردی بعده قرنداشی ارسلان خان ابوالمظفرکه «شرف الدولة» دیو مشهوردر فی ٤٠٩ بتون ماورای جیحونی بحر خزره قدر فتح ایلدی وفی ٤٢٣ کوچدی ارسلان خاندن صکره بوغراخان اوغلو یوسف قادرخان

« لا اکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی »

فحوای شریفنی طتوب مسامحهٔ مذاهب ایله مشهور اولدی واوغلی قادر خان یرینه کچدکده فی ٤٣٨ برادری محموده برلکده تسمیم ایدلدی آندن صکره « سراولمایانجه پای پایدار اولماز » فحواسنجه نظام اتحادلری مختل اولدی قاره خان حکومتی اولوقت سمرقند خانی طغماج خان النه کچدی وطغماج خان فامیلیاسی آل سلجوق ایله قرشدی شویله که شمس الملك بن ایلك خان بن طغماج آلپ ارسلانك کریمه سنی تزوج وکندی همشیره سی

ترکانی ملکشاهه تزویج ایدرك برفاملیا اولدیلر.
کلهلم خوارزم شاهانهکه اور کنج پادشاهلری
بونلرك برنجیسی ترکدن نوشتکین در سلجوقیه
طرفندن خوارزم شاهی نصب اولندی بونك
فاملیاسی فی ٤٩٠ عراقه وماورای نهره بالاستقلال
حکومت ایتمکه باشلایوب طقوز شاه ۱۳۸ سال
سلطنت سوردیلر بونلردن علاءالدین ماورای
نهره دخی مستولی اولدقده آل عباس خطبه‌سنی
خراساندن وماورای نهردن قطع ایلدی .

بوفاملیا قاغنیلی (قانغلی) ایله قارشدی
شویلهکه تکش پادشاه قاغنیلی اولولرندن برینك
قیزینی (اسمی ترکان) آلدی مشهور سلطان محمد
جلال الدین اوقیزدن دنیایه کلدی بوسببدن آنك
زماننده قاغنیلی اکثریت اوزره اسلامه کلدی
بونلردن سلطان محمده کلوب عسکر اولان اللی
آلتمش بیك نفوسه بالغ ایدی ترکستان وبخارا

پادشاهلرینی بوقاغنیلی بکلرندن تعیین ایتدی آخر شاهان محمد جلال الدین ایدی‌که دنیاده کچن الك شانلی حکمدارلردن معدوددر مملکتك برطرفی هندستان وبریانی اندجان وترکستان وبرجهتی عربستان ودیکر جانبی روم ایدی .

دولت عثمانیه‌یی تأسیس وتشکیل ایدن عثمان غازینك جدی شاه سلیمان بن آلب قیا اشته‌بو محمد جلال الدین خوارزم شاهك بکلرندن اولوب طرفندن مروه محافظی ایدی دغین وغیبون نام مورخلره کوره آل‌عثمان خوارزم ترکلرندن ایمشلر .

خوارزملك وعراقك علوم ومعارف وصنایعجه الك پارلاق تاریخی اشبو خوارزمشاهان زمانده‌در .

خوارزملیلردن برفاملیا فی ٦١٠ هندستانده دلهی حکومتنی تأسیس ایلدی بوشعبه الی ٨٠١ باقی ایدی .

خوارزمشاهان دن ومغول استیلاسندن صکره

خیوه قطعه‌سی خراسان ملحقاتندن قالوب هر کیم
خراسانه حاکم اولورسه خیوه‌یه برداروغه کوندره
کلدی وبرخیلی زمان قپچاق دولتی ممالکندن
معدود قالدی .

طقورنجی قرنده ماورای نهرده شیبان بن
جوجی بن جنکیز اولادندن دولت اوزبکیه ظهور
ایلدی که شیبانیه وشیبکیه دخی دیرلر .

بونلر شیبان نسلندن ابوالخیر اولادیدر .
ابوالخیر علامه اولوغ بکك همشیره‌سنی تزوج
ایدوب تیمورلنك فاملیاسیله قرابت کسب ایلدی .

ابوالخیرك بیوك اوغلی شاه بوداق وانك
بیوك اوغلی شاعر وادیب محمد شاه بخت [١] که
بیوك جدی اسمیله شیبان مخلصنی آلدی .

---

[١] شاه بخت اشبو محمد شیباندر بزم تاریخلرده
ابوالخیره شاه بخت وشاه بخته شاهی بك دیدکلری
یاکلشدر ظن ایدرم .

اشته بو ابولخیر وقتنده جوجی بن جنکیز
اولادندن برده یادکارخان وار ایدی‌که بونك اولادی
مستقل خیوه‌خانلغنی تشکیل ایتدیلر بو یادکارخان
فاملیاسی بزم و اوروپانك مورخلرینه مجهول
قالدی و اکر خیوه‌خانی ابوالغازی اون برنجی
عصرده شجره‌سنی یازمامش اولایدی بلکه
الی یوم القیام بیلنمزدی

بومجهولیتنه بناءً خیوه‌نك تاریخ وحکومتنی
اجمالا بیان قصد ایلدیکمدن دولت یادکاری تحریر
ایده‌یم بو تحریر آره‌سنده سلاطین عثمانیه‌نك
آسیای وسطی ایله عقد و حل اولنمش بعض
روابطنه دخی اشارت ایدرم

خیوه‌ده یادکار حکومتی و اوزبك خانلرینك سلاطین عثمانیه ایله مناسباتی

یادکار بن تیمور شیخ بن حاجی تولی بن عربشاه بن فولاد بن منکو تیمور خان بن باداقل بن جوجی خان بن جنکیز خان

بو یادکارك درت اوغلی وار ایدی بیوکی بورکه ایکنجی ابوبك اوچنجیسی آمنك دردنجی ایاك بورکه خان ابوالخیره سرعسکرلك ایتدی شجاعتله مشهور و معروف ایدی شاه بخت بروقت بورکه خانه محبت اظهار ایتدکدن صکره برکون غافلا باصوب قتل ایلدی

بو بوراده قالسون.

ابوالخیر وقتنده خراسانه و خوارزمه حکم

ایدن سلطان حسین میرزا ایدی حسین میرزانك
وفاتندن صکره شاه بخت خراسانی آنك اوغللرندن
آلدی وخوارزمه داروغه کوندردی. بوندن بش
آلتی ییل صکره قزیلباش شاه اسماعیل خراسانی
آلدی وقوعبولان مروه محاربه سنده شاه بختك
نصل تلف ایدلدیکی وشاه اسمعیلك آنك کله سندن
نه درلو جام می اتخاذ ایلدیکی بزم تاریخلرده
تفصیل اولنمشدر .

بوندن صکره شاه اسمعیل خوارزمه اوچ
داروغه کوندردی. بری خیوه . هزاراسبه بریده
اورکنجه ودیکری وزیره .

اورکنج داروغه سنك اسمی «سبحان قولی»
اصلی عرب ایدی وزیر داروغه سنك آدی
« رحمن قولی » خیوه وهزاراسب داروغه سنك
اسمنی بیلمیورز «رحمن قولی» وزیره وصولنده
اکابر و اعیانه ضیافت ایتدی بو ضیافته هرکس

کتمدی فقط ترك « قاضی عمر » تمارض . ایدوب کتمدی وایرتسی اوچ درت اکابری جاغروب دیدی که (٢) « ینکی کیلگان حاکم نینك برکان سروپای قوتلوق بولسون وینکی دینکز هم قوتلوق بولسون »

اکابر « ینکی دین تیکانینکز نه بولور » قاضی « هنور کاچه پادشاهنکز شاه اسماعیل نینك وبو حاکمینکز نینك نه دین ومذهبی بارینی ایشتما دیکزمو » اکابر ایشتمدکارینی بالیان « بزکا هرنچه یلدا هر کیم خراسان پادشاهی حاکمی بولسه اندن داروغه کلور بز مونی هم شونداق خیال قیلاتور ورمیز »

---

٢ بو مکالمه خیوه خانی ابوالغازینك اوشالندن عینیله نقل اولندی . « سروپا » خلات دیمك در .

قاضی « اون اوچ اون درت ییل بولدیکم شاه اسماعیل بو مذهب نی اختیار قیلغانلی بو بر باطل مذهب تورور (بطلانی بر بر بیان قیلدقدن صکره) حالا بوداروغه نینک کشی سی آز بزکوب قورقاندین ظاهر قیلمای تورور برنجه کون تورغاندین سونک اختیار ینکزنی الغاندین سونک اول سز اکابرلر کا سب صحابه نی تکلیف قیلور سیزلارنی اوزونیکی قیلغاندین سونک عامه غه تکلیف قیلور قیلماغانی اولتورور تیز غمینکزی یماسنکز مسلمانلیقدن آیریلوب کافر بولدینکز ».

وزیراکابری بونک اوزرینه شاه اسماعیل داروغه لرینی طرد افکارنده اولدیلر سعده درت بش ییل کچدی برشیئه قرار ورمدیلر نهایت سید آتا نسلندن حسام الدین قتال تام بهادری ریاسته دعوت ایدوب بیعت ایتمک استدیلر

دیدیلرکه ، سزنی پادشاه قیلالی قیزبلباش نی قبرالی ،

حسام‌الدین «منینك پادشاه بولور ومغه خلق بوکون قایل بولسه نانکا قایل بولماز لار اکرسزلار بوایش نی راستینکز برلان قیلور بواسنکیز من بر یخشی اصیل پادشاه تاپیب براین ،

وزیر اکا بری بوله‌جنی پادشاه کیم در آدی نه‌در سؤال ایتدیلر حسام آره‌لقده اوزبك ایچنده واروب حوادث آلور و بیوك فاملیالری بیلور اولدیغندن بورکه خان اوغلی ایلبارص خانك اصلنی وشجاعت وبالتنی بیان ایله خلقی اقناع ایلدی ایلبارصه آدم کوندروب خیوه خانلغنه دعوت ایتدیلر

ایلبارص کوچك قرنداشی بالباص وبراز آدملری ایله آتلانوب کلدی وزیر اهالیسی ایلبارص یاقلاشدقده بالمخابره هپ قزلباشلری

ليـلا قتل ايدوب صـاحبسى يكى خانى ايچرويه آلديلر اولوقت وزير مضـافاتى يكى شهر ايله ترسكدن عبارت ايدى

اشته خوارزم ده اوزبك حكومتى اشبوجنكيز اولادندن ايلبارص بن بوركه بن يادكار ايله باشلادى بوبدايت سنه ٩١١ وقوع بولدى

ايلبـارص خان وزيرده اوچ ماداقامتدن صكره اوركنج اوزرينه حركت ايدوب سبحانقولى عربدن محاربه ايله آلدى اوراده محاربه وقوعنه سبب اوركنج اهاليسى شاه اسماعيل داروغهسندن ممنون اولوب حتى ايچلرندن بعضيلرى سب صحابه دخى ايتمشلردى

خيوه وهزار اسبده عجم چوق اولديغندن ايلبارصك قوتى فتحه كافى اولهمادى اولوقتهدك

بخاراد عموجه‌لری ابوبك و آمنك (٣) واباك هپ اولمشلر فقط ابوبك وآمنك اولادی وارایدی ایلبارص بخارادن عموجه‌سی اوغللرینی دعوت ایلدی آنلر ایللر یله عشیرتلریله کوچوب اورکنجه کلدیلر ایلبارص خان وزیری آلوب اورکنجی بونلره ویردی آمنك اوغللری خیوه وهزار اسب وکاتی وخراسان اطرافنده مهینه ودرون شهرلرینی عجمدن آلدیلر وخراساندن بحرخزر ساحلنده منغشلاقه قدر حکم ایدر اولدیلر اولوقت خوارزم اداره‌سنی ایکی قطعه‌یه تقسیم ایدوب برینه خراساناتکندن استرآباده قدر « طاغ بویی » و اورکنج قطعه‌سنه « صوبویی » دیدیلر .

---

(٣) آمن مغول لساننده (جان) معناسنه لك حرفی ادات تصغیر آمنك (جانجق) دیمك ه

١ ایلبارص خان بن بورکه خان بن یادکار
جلوس ٩١١

٢ سلطان حاجی بن بالبارص بن بورکه

٣ سلطان غازی بن ایلبارص

بو اوچ خان وزیرده اوتوردیلر آنلردن صکره کلانلر اورکنج ده سلطان غازی بی بریل خانلقدن صکره ضعفندن ناشی استعفایه مجبور ایتدیلر وطاغ بویونی ویردیلر دین‌محمد بن اوانش بن آمنك آنی قتل‌ایدوب طاغ بوینی ضبطایلدی مروده حکومت تشکیل ایتدی

٤ حسن قولی بن ابوبك

٥ سفیان بن آمنك

غريبه

بونك وقتنده ابوالخان تركمانلری سفیان طرفندن
زكات طوپلاماغه كلان قرق عاملی قتل ایلدیلر
سفیان بوقاتللره اجرای جزاء ایچون اوزرلرینه
عسكر چكدی ابوالغازی كتابنده سفیانك
اوركنجدن ابوالخانه راه عزیمتنی غریب تعریف ایدر
دیركه اولوقت جیحون اوركنج قلعه‌سنك دیبندن
دونوب ابوالخان طاغنك جهت شرقیه‌سنه وارو
و طاغ دیبندن جنوبه چوزیلوب صكره شرقه
وغورجابه و اورادن مازندران دكزینه
(بحر خزر) دوكیلوردی جیحونك ایكی طرفی
وغورچابه‌قدر مزرعه و باغلق و اغاجلق اولوب
ك معمور ومسكون ایدی شویله كه پیشكاه دن
وری كچیده قدر صویك ایكی طرفنده آداقلی

سمرقنددن جوانمرد خان حصاردن حمزه
و مهدی سلطان نبیزه‌لری خلاصه بالجمله
ابوالخیر اولادی عسکر چوق خوارزمی فتح
ایتدیلر عبید لله خان اوانشی عمر غازی یه
تسلیم ایتدی عمرغازی آنی اولدردی فقط
حکومتدن اثر کورمدی چونکه عبیدالله خان
خوارزمك اوزبك اوروقلرینی درته تقسیمله کندینه
سمرقند خانه تاشکند خانه و حصار خانه
توجیه ایلدی هربری کندی یرینه وکیللر
و مأمورلر براقوب عودت ایتدیلر عبید لله
خوارزم اوزرینه اوغلی عبدالعزیز خانی تعیین
ایلدی .

عبیدالله فقه وادبیاتدن علامه ظهور ایدوب
وقتنده علماء وحکماء رغبت بولدی عجم اوزرینه
چوق محاربه ده قزاندی سلاطین عثمانیه‌نك
بوکا کلنجیه‌دك آسیا اوزبکلریله بر مخابره‌سی

معلوم دكل سلطان سليمان بو عبيدالله خان
ايله بالمخابره صفويه دينلان قزلباش حكومتنى
رفع و ازالهيه اتفاق ايلدى فى ٩٤٦ عبيدالله
خان وفاتنده شاه طهماسب اوقدر ممنون ومتشكر
اولدى كه هپ خانقاهلره و قزلباش فقراسنه
نذرلر صدقهلر احسانلر طاغتدى عبيدالله يرينه
كچن عبدالله خان بن كوچكنجى خان بن ابوالخير
ايله دخى سلطان سليمانك اتفاقى دوام ايلديسه ده
بونك براثرى كورلمدى لكن فى ٩٤٨ پدرى مقامنه
بالاستقلال جلوس ايليان عبدالعزيز ايله تحاب
واتفاق يالكز مودتنامه ارسالندن عبارت قالمايوب
فى ٩٦٠ سلطان سليمان اوچ يوز نفر يكيچرى ايله
بيوك وكوچك طوپلر كوندردى فقط بو يكيچريلر
و طوپلر وصولنده عبدالعزيز خان وفات ايتمش
ويرينى تاشكند حاكمى براق خان (نوروزاحمد بهادر)
غصب ايلمشيدى براق خان سلطان سليمانه

بر سفیر مخصوص ایله نامه کوندروب مآلنده «تحت خلافته» جلوسنی اعلان ایدر وبو مکتوبنده « وقتا که سفرا کز واوچیوز یکیچری بیوك وکچوك طوپلر کتیردیلر» دیو اعانه‌نك وصولنی ذکر ایدوب آنجق کندیسی استقلالنی تأسیس ایچون محاربات ایله مشغول اولدیغندن بالمقابله عجم اوزرینه اعانه ارساله وقت بوله‌مامش کبی اعتذار ایلر سلطان سلیمانك بو مکتوبه یازدیغی جوابنامه‌دن آکلاشیلورکه براق خانك کوندردیکی سفیرك اسمی « قوتاق فولاد » ایمش سلطان سلیمان سفیرك ونامه‌نك وصولنی وعبیدالله وعبدالعزیز ایله جنگك دوامنی بعدالاشعار عجم ایله مصالحه اولدیغندن ایکی مملکت بیننده اعانه ارسالاتی ممکن اوله‌میه‌جغنی اعلام ایدر .

براق خان بخارایی وخراسانی دخی ضبط ایتدکدن صکره ایکنجی کره اوله‌رق نظام‌الدین

احمد چاوشی نامه ایله کوندرر بو نامه‌سنك مألی فتوحاتنی اعلاندن عبارت و تاریخی ربیع الاول ٩٦٣

اوچنجی نامه‌سی دخی ثابتدر شیخ مصلح‌الدین مصطفی (مولانا علاءالدین وعلی چلبی ویحیی چلبی اقرباسندن) اقرباسندن برینی زیارت ایچون استانبوله کیدرکن براق‌خان توصیه ویرمشدر سلطان سلیمان بومکتوبه ادرنه‌دن ١ رجب ٩٦٤ جواب یازوب شیخه حرمت و رعایتده قصور ایدلمیه‌جکنی اشعار ایدر .

سلطان فردوس مکانك جمادی الاولی ٩٦٣ تاریخلی بر مکتوبی دها وار اکا دائر مطالعه‌مزی اشاغیده سویلرز .

عبیدالله‌خان خوارزمی فتح ایلدکده اوانش اوغلی محمود وعلی واولاد سفیان یوسف ویونس واغاطای اوغلی حاجم سلطان هپ طاغ بوینه

قاچوب دروزده دین محمد سلطان بن اوانش
نزدینه واردیلر واوردن حضرایلی وآداقلی
بهادرلریله بالمخابرة والاتفاق (عبید خان عسکریله
رجعتدن صکره) خوارزم اوزرینه یوریدیلر
هزاراسبی وخیوه‌یی آلدیلر اورکنجده عبدالعزیز
خان بونی ایشیدنجه بخارایه قاچدی .

٨ قال خان بن آمنك

عبید خان ایکنجی کره خوارزم اوزرینه
عسکر چکدیسه‌ده مغلوباً رجعت ایلمش آمنك
اولادی بالاتفاق حاجم خانی عبیده کوندروب
صلح اولمشلر و حاجم خان عودت ایدرکن
ماوراءالنهره التجاء ایتمش اولان آمنك اولادنی
جمع ایدوب خوارزمه کتیرمش ایدی اولوقت بالاتفاق
قال خانی نصب ایتدیلر قال‌خان داخلی وخارجی
صلح وآسایشی تأسیس وابقاء ایدوب بتون همتنی
زراعت و عمارته صرف ایلدی ابوالغازی آنك

وقتنی مدح ایدوب « بر پوله برنان بولدی » دیدی

٩ آغاطای بن آمنك .

ویرده اوتوردی وقتی اختلالات داخلیه ایله کچدی بخارایه قاچان یونس بن سفیان اورکنجه کلوب ضبط ایلدی آغاطای وزیردن عسکر چکوب اوزرینه کلدی شیخ نجم الدین کبرانك مقامی اوکنده ایقاع اولنان محاربه‌ده یونس غلبه ایتدی واغاطایی اولدردی ولایات حکومتلرنده بولنان اغاطای اولادی بالاتفاق اورکنجه یوریدیلر یونس مقاومت ایده‌میوب تکرار بخارایه قاچدی واوغلی قاسم سلطانی بوانهزامدن صکره حاجم سلطان پدری قاییچون اولدردی .

١٠ دوست محمد بن بوجغا .

بعده دوست محمدی خان نصب ایتدیلر درویش نهاد زاهد وعاجز بر ذات ایدی خیوه‌ده اوتوردی اورکنج آمنك اولادینه قالدی

قرنداشی ایش محمد سلطان بن بو جغاکه ابوالغازی
آنی فاسق و جسور دیو ذم ایدر ایکی کره اورکنجه
یوریـوب اولاد امنـك ایله محـاربه‌لر ایتدی
اوچنجی کره بغتـة کلوب اورکنجی ضبط ایلدی
سلاطین سائره هپ وزیره طوپلاندیلر خراساندن
اوانش اوغللری و نسادن علی سلطان بن اوانش
کلوب وزیرده بونلره التحاق ایتدیلر اورکنجا بله
وزیر آراسنده محـاربات ممتـد اولدی نهایت وزیر
عسکری اورکنجی صاروب درت آی محاصره‌دن
صکره آلدیلر وایش سلطانی کندی نوکرلرندن
بری بر چمشه مبنی انتقام ایچون اوردی دوست
محمـدی خیوه‌دن کتیردوب اولدیردیلر
حاجم سلطانی خان یاپدیلر علی سلطانه اورکنجی
کاتی وهزار اسبی ویردیلر علی سلطان اورکنجده
قشلایوب یاز کلدکده قزیلبـاش علیهنه ترکمـانلره
یاردم ایدردی استرآبادی و خراسانی قاچـکره

اوردی فی ۹٦٥ بدرخان قومانداسیله استرابادده
اوزرینه کلان طهماسب اوردوسنی فنا بوزوب
بتون قزلباشلری قتل ایلمش اولدیغی شرفنامه‌ده
مسطوردر فی ۹۷٦ فوت اولدی .

۱۱ حاجم خان جلوسی فی ۹٦۹ اولوقت
۳۹ یاشنده ایدی حاجم حاجی محمددر اوزبکلر
مرکب اسمی نحت ایدرلر مثلا ابوالمحمد خان
(بن دین خان) ابوالخان نور محمدبن ابولخانه
نورم خان خواجه محمد خانه خوجم دیرلر .

دولت شیبکیه‌دن مشهور و معروف عبدالله خان
بن اسکندر خان بن جان بك سلطان بن خوجم خان
بن ابوالخیرخان بونك وقتنده خوارزمی فتح ایلدی
خانات شیبکیه‌دن سلاطین عثمانیه ایله قزلباش
علیهنه تدافعی و تجاوزی اتفاقی ایدن بر ذاتده

ایشته بو عبدالله خان در اوزبکلر بیننده فتوحات عظیمه ایله معروف در .

فی ٩٨٤ عبدالله خان ماورای نهرك بعض بلادنده استقلال کسب ایدوب فتوحاته باشلامش اولدیغی شرفنامه دن اکلاشیلور حتی اونار یخده زاوه یی فتح و قزیلباشلره قتل عام ایلدی و تربتی ٢٠ کون محاصره ایتدیسه ده یاننده اولان سلاطین اوزبکیه آره لرینه اختلاف دوشدیکندن رجعته مجبور اولدی لکن اصل شانلی وقتی ٩٩٠ دن صکره در .

فی ٩٩٣ عبدالله خان جیحونی کچوب بدخشاندن بلخه قدر فتح ایلدی اورالرده ٢٣٠ سال قدر حکومت ایتمش اولان دولت کورکانیه یی محوایلدی .

فی ٩٩٥ عثمانلی طرفندن فرهاد پاشا قاره باغ بلادینی واوته طرفندن ده عبدالله خان

خراسانی استیلاء ایلدیلر .

٩٩٦ عبدالله خان تکرار خراسانه هجوم ایدوب قزلباشلره قتل عام ایلدی وینه بو ییل اوغلی سلطان نصرالدین عبدالمؤمن ایله برابر هراتی فتح ایتدی بو وقعه‌دن صکره عجم شاهی عثمانلی ایله اوزبك آره‌سنده قزلباشلك ازیلوب محو اوله‌جغنی اکلادیغندن عثمانلیله عقد مصالحه حیله‌سنی طوتدی بر دها دائرهٔ دوقدن چیقمایه‌جغنی عهد ایدرك وبرادر زاده‌سی حیدر میرزایی استانبوله رهن ویره‌رك بو طرف غائله‌سندن قورتلمق استدی وفی ٩٩٨ بو وجهله نائل مرام اولدی .

٩٩٧ عبدالمؤمن مشهدی فتح وقزلباشلری قتل ایلدی ومرکز حکومتنی بلخ‌ده تأسیس ایتدی فی ٩٩٨ عبدالله خان خراسان قزلباشلرینه بر دها قتل عام ایلدی لکن چه فائده که ایش

ایشـدن کچدی بروطرفدن عثمـانلی عجله عقـد مصـالحـه ایلدی وعبـدالله خاندن دخی اورکمکه باشلادی .

فی ٩٩٩ باقی خراسانی آلمق ایچون ماورای نهردن حرکت ایدوب آلتی ماه ظرفنده نیسابور سبزوار اسفراین محولات تون جنابادقاین طبس فره سیستـان و هرار شهرلرینی حیطهٔ تصرفنه ادخال ایتدی .

ظن ایدرز که اکـر سلطـان مراد ثالث عبدالله خان ایله عقد ایتدیکی تجاوزی معاهده سنده ثابت اولمش اولایدی یعنی فرهـاد پاشـانك کوته بین پولیتیقه سنه آلدانمایایدی اشبو تاریخده بتون قزلباشلری اورته دن قالدیرمق میسر ایدی شووقتده شیعی بولنمزدی وبوکون خیوه سنیلرینك علیهنه کیدن رو یه دولتی عجم متفقنی بوله مازدی .

عبدالله خانك سلطان مراد ثالثه ٩٩٥ تاریخلی

بر مكتوبی واربونك مآلی كندی جلوسنی بعد الاشعار قزیلباش اوزرینه حمله ایچون وقت فرصت اولدیغنی بیان ایدر بو مكتوبی سفیر مخصوص ایله كوندرمش .

وفی ٩٩٧ برسفیر دها كوندرمش سه‌ده اولوقت عجمله مصالحه تقرر ایتمكده و عبدالله خانك ترتیبسی چكیله‌مامكده بولنمش اولدیغندن بو سفیر ثانی اولكی قدر مظهر التفات اولمامش .

آرتق برمهم وقعه‌نك بیاننه كلەلم عبدالله‌خان ١٠٠٣ ١٢ ربیع‌الاول تاریخلی بر مكتوب ایله بر سفیر دخی كوندروب هدایا تقدیم ایامش هدایاسی بر مصحف شریف و بر قصعه خمسهٔ نظامی و بر شاهنامه وسمور و قاقم كوركلری بخارا مشینی .

عبدالله خان بو مکتوبنده حاجی خانه غلبه
وخیوه اوزبکلرینی تأدیب ایلدیکنی بیان ایله
عرض خدمت ایدییور .

عجبا بوخدمت نه‌در !

ماورای نهر خانی عبداللهك خیوه‌یی فتحله
جزاایلمسندن‌استانبول دولتنه نه‌فائده عائداولمش.
اشته بونی بیانه دائر بر مسئله بزم تاریخلرده
کوره‌مدم .

فقط خیوه خانی ابوالغازی کتابنده
بوکا دائر بعض معلومات ویرییور.

ابوالغازی‌خان عبدالله خانك خیوه‌یه کلیشنه برقاچ
سبب بیان ایدر برنجی سببی شویله یازار :

«سبب اولکیم عبدالله‌خان نینك‌اوازه‌سنی ایشتب
روم پادشاهی پیاله پاشا تینکانی ایلچی قلیب
یباریب تی من بو طرفدین بولاین عبدالله خان
اولطرف دین بولسین تی‌شیخ اوغلنی اوزیریدین

کوتورالی تیب عبدالله خان پیاله پاشاینی
یخشی سیلاب قایداردی کیلکاندا هندستان
یولی برلان اوچ یلدا کیلبتی پیاله پاشاله ایتور
موندین اورکنیج باراین اندن ترکمانه باروب کیمکا
اولتوروب شراون بارسام اسطنبل بو یولدین
تورت آی لق یول تورور تیب اورکنیج کیلدی
حاجی محمد خانینك اوغلی محمد ابراهیم سلطان
بارجه مالنی آلدی رومغه یتکودیك خرجی بردی
تقی منغشلاق غه یباردی شروان کیمه‌سنه سالیب
یباردی عبدلله خان مونی ایشتب یمان آغریدی ».

بو حکایه‌دن آکلاشیلدی که (۱) سلطان
مراد ثالث عبدالله خانه ایلچی کوندروب سن
اوطرفدن بن بوطرفدن اورەلم شیخ اوغلونی
(یعنی شیخ صفی اوغلی که مراد دولت صفویه‌در)
اورطه‌دن قالدیرالم دیو معاهده یاپمش
(۲) عبدالله خانه مراد ثالثدن کلان ایلچی

پیاله پاشا ایمش هند طریقیله اوچ ییل ده
واصل اولمش (٣) بو ایلچی عبدالله خان
طرفندن عزت واحترام ایله قبول اولندقدن صکره
عودتده ینه برقاچ ییل هند سفرینی اختیاردن ایسه
خوارزمدن ترکمان ایچنه کچوب بحر خزر ساحل
شرقیسنده منغشلاقدن شروان سفینه سنه راکبا
اوته طرفه ممالك عثمانیه یه کچمسنی اختیار ایتمش
و بو طریقله استانبوله درت آیده وارهجغنی حساب
ایلمش (٤) اورکنجه و والیده محمد ابراهیم سلطان
بن حاجم خان آنك بالجمله مالنی الندن آلوب فقط
خرج راهنه یتیشه جك قدرشی براقه رق منغشلاقه
ارسال و اورادن شروان کمیسنه ارکاب ایتمش ؛

(١) عبدالله خان متفق اولان عثمانلی سفیرینی
خیوه لیلر صویدقلریچون (ودها دیکر سبلره مبنی)
خوارزم اوزرینه حرب آچمش اولاد سلاطینه
جزاء ایتمیش ؛

آکلاشیلدی که مذکور ۱۰۰۳ تاریخ‌لی نامه شووقعه اوزرینه .

عبدالله خان خوارزم اوزرینه اوچ کره کلدی برنجی‌ده اهالی مقاومت ایتدیلر یکی آریق‌دن رجعت ایلدی ایکنجی ده فی ۱۰۰۱ اورکنج اهالیسی تسلیم اولدیلر.

عبدالله خان خوارزمی استیلاء ایدوب اوتوز ایکی نفر شهزادکانی قتل ایلدی حاجم خان اوغوللریله وپولاد سلطان اولادیله نیچه بیك زحمت چکه‌رك قاچه‌بیلدی عبدالله خان هپ بلادی آلدی خراسان اوزرندن یالکز درون حاجم خان‌ده قالدی اولاد آنك اوچ ییل دورنده اوتوردقده صکره خوارزم اوزرینه کلوب ضبط ایتدیلر عبدالله خان ایشتدکده

اوچنجی کره اولەرق کاوب استیلاء وضبط ایلدی
بوندن صکره حاجم خان اولادی ونبیرەلری ایله
عجمه شاه‌عباسه التجاء ایدوب عبداللەخانك وفاتنه
قدر اوراده قالدی حاجم خانك اوچنجی اوغلی
سیونج قزیلباش ایچنده اوتورماغی اختیار ایتمیوب
ایکی اوغلیله برابر دولت عثمانیەیه التجاء ایلدی
فی ١٠٠٧ خوارزم دەغائله قالماینجه عودت ایتدی.

مذکور عبدالله خانی شیبانیه اوزبکلری
کندی ذریتلرندن عد ایدرلر خیوه اوزبکلری
یادکار اولادندن صایارلر دیرلرکه شاه بخت
بورکه بن یادکاری قتل ایتدیکی وقت برکه نك
زوجەسی قوجاش میرزانك قیزی بورکەدن
ایکی آیلق کبه ایدی شاه بختك عموجەسی
خوجم سلطان بن ابوالخیر خان انکله تزوج ایتدی

یدی ماه صکره براوغلان طوغدی آدینی جانبك
قودی آنك اوغلی اسکندرخان و آنك اوغلی مذکور
عبدالله خان در بو صورتله عبدالله خانك جدی
بورکه‌نك اوغلی در ابوالغازی دیر که « بزنینك
آق سقاللاریمز ایتورلار ایردیلار عبدالله خان
اولوغ اتاسی برکه‌نك قانیدنی » وینه دیرلرکه عبدالله
خان خوارزم سلطانلرندن مروه حاکمی دین محمدبن
اوانشك کریمه‌سنی آلدی اوغلی عبدالمؤمن
خان بوقیزدن کلدی ابوالغازی یه کوره
عبدالله خان فی ۱۰۰۶ فوت اولدی عبدالمؤمن دخی
آردی صره قتل اولندی عبدالله خان نسلی
عبدالمؤمن قتلیله منقطع اولدی بوندن صکره
بخارا باتو خان نسلندن اژدرخان اولادینه دوشدی
وفی ۱۲۰۱ تکرار اوزبکلیه کچدی .
حاجم خان فی ۱۰۰۶ عبدالله خان وفاتندن صکره
کلوب خوارزمده اوتوردی نورم خان بن ابوالخان

بن دین محمد خان دخی مقدما کندی الیله عبدالله
خانه ویرمش اولدیغی مروه‌یی کتدی تکرار
ضبط ایتدی حاجم خان فی ۱۰۰۱ فوت اولدی.

خاطره

سلطان سلیمانک اوزبکلره ۹۶۳ تاریخلی
برمکتوبی دهاوار دیو یوقاروده براشارت ایتمشیدک
(صحیفه ۷٦) بورساله‌نک یازنده مرسل الیهک
اسمی « وزیر حاجم خان بن اغاطا » در
صورت مکتوب فریدون منشآتنک ذیلنده
٤۹ نومرولی مقیداشته بونامه‌یی مورخلر شیبکیه‌دن
براق خان وزیری حاجم خان بن اغاطایه ظن ایدیورلر
بزه قالورسه مرسل الیه حاجم خان بن اغاطای
شو ذکر ایتدیکمز خیوه خانی حاجم خان بن اغاطای در
بوکا کوره سلطان سلیمانک خیوه‌لیلرله معارفه‌سی

ومخابره‌سی ثابت اولور مکتوبك تاریخی ۹۶۳ اولماسی ظنمزه طوقنمازیرواحاجم اولوقت اوتوزاوج اوتوزدرت یاشنده اولوب خراسانده باغ آباد حاکمی ایدی .

«وزیر»دن مرادبلکه خوارزم ده‌وزیرشهریدر یدمده نامه‌نك صورتی بولنمانیغندن دها زیاده تفصیل ایده‌مم .

۱۲ عرب محمدخان بن‌حاجم خان جلوسی

فی ۱۰۱۱ زوللی‌نك اون طقوز ییل خانلغی خانلق دعواسیله ماورای نهردن هجوم ایدن خسرو سلطان (ایلبارص ذریتندن) وصکره صالح سلطان (حسن قولی بن ابوبك اولادندن) غائله لریله وروس وقالموق استیلالرینه قارشو محاربات ایله کچدی عاقبت اوغوللرندن

جبش وايلبارص قيام ايدوب غوغاده عرب محمدی
طوتديلر ابتدا كوزلرينی اويوب حبسيله اكتفاء
ايتديلرسه‌ده مؤخراً اوچ قاريسی و ايكی كوچك
چوجقلريله برابر فی ۱۰۳۰ اولديرديلر بونلرك
قرنداشلری اسفنديار خان عجمه شاه عباسه
قاچدی و ابوالغازی و شريف محمد خانلر
بخارايه قاچديلر ايكی ييل اختلال داخلی

۱۳ اسفنديارخان بن عرب محمدخان جلوسی ۱۰۳۲

اسفنديار خان شاه عباسدن ۳۰۰ عسكر
وتكه وساير تركمانلرندن ويموتدن براز خلق آلوب
قرنداشلرندن باباسنك قاتنی آلمغه يوريدی و غلبه
ايدوب جبشی وايلبارصی اولديردی بونك وقتنده
خانات تركستانده ايشم خان و طاشكندده
طورسون خان و بخاراده امام قولی خان ايدی.

۱٤ ابوالغازی بهادرخان بن عرب محمدخان

اوشال كتابنك صاحبی ابوالغازي كه كندی

ترجمهٔ حالنی تفصیلاً یازمش وناقص براقدیغنی یردن
اوغلو اکمال ایتمشدر کندی بیاننه کوره
دنیایه کله‌جکی تاریخ ده پدری عرب محمدخان
اورکنجی باصان روسیه‌لولرله حرب ایدوب غازی
اولدیغندن طوغدیغنی کبی ابوالغازی تسمیه ایتمش
بوبیانندن آکلاشیلان ابن‌الغازی اوله‌جق
فقط کتابنك مطبوع نسخه‌سنده ابوالغازی باصلمش
و اویله‌ده شهرت بولمش بزده اویله یازدق فی ١٥
ربیع الاول ١٠١٤ دنیایه کلمش وفی ١٠٥٤ قرنداشی
اسفندیار وفاتیله یرینه خان اولمش فقط خانلغی آرال
کنارینی کچمدی اوزبك طرفنی طتوب ترکمانلرك
علیهنده بولندیغندن مالکانه‌لری وبتون خوارزم
حاصلاتنی ترکمان بکلری ضبط ایتدیلر وخطبه‌یی
بخاراخانی نذیر محمد خان نامنه اوقیوب اشرف
سلطانی (ابن اسفندیار خان بن عرب محمدخان)
خان طانیدیلر لکن براز وقت صکره نذیر خان

قاسم سلطان بن خسرو سلطانی خیوه‌یه اجلاس ایتدی ومؤخرا آنی یانه آلدیروب یعقوب نام برامیری چوق خلق ایله خوارزمه والی تعیین ایتدی القصه نذیر محمد خان طوردقجه ابوالغازی هرنه‌قدر فداکارانه محاربه‌لر ایتدیسه‌ده خیوه‌یه مالك اوله‌مادی .

فی ۱۰۵۶ بخارا امراسی نذیر خانی عزل ایله یرینه بیوك اوغلی عبدالعزیز خانی نصب ایتدکلرنده خیوه والیسی اعانه‌سز قالوب ابوالغازی یه مقاومت ایده‌مدی قاچدی اشته اوتاریخده ابوالغازینك خیوه خانلغی تقرر ایتدی بوتاریخه قدر بخارا خانلرندن اوچ خان (عبید وعبدالله ونذیر محمد) خیوه‌یی فتح وبراز مدت اداره ایتدیلر .

بوندن صکره خیوه خانلری بخارایه غلبه کوستردیلر ابوالغازی داخلی و اطرافنی احاطه ایدن ترکمانلری و قالموقلری تحت اطاعته

آلدقدن صکره بخارا وزرینه هجوملره باشلادی
بدأ هجومه سبحان قولی سبب اولدی شویله که
بخارا خانی عبدالعزیز ثانی کندی قرنداشی
بلخ خانی سبحان قولی نك مملکتنی قصد ایلدکده
سبحان قولی ابوالغازی دن استمداد ایلدی
سبحان قولی ابوالغازینك قرنداشی شریف
محمد خانك قیزینی طوتدیغندن بینلرنده قرابت
وعلاقه وارایدی ابوالغازی امداد بهانه سیله
مقدما خوارزمده قان دوکن بخارالیلردن انتقام
قصد ایدوب آتلاندی بخارا اطرافنی چارپوب
خیوه یه عودت ایتدی ایرتسی سنه ینه کیدوب
عبدالعزیزك مقاومت ایدن اردوسنی بوزدی
وقاره کول قلعه سنی فتح واهالیسنی اسیر ایلیوب
عودت ایتدی دها ایرتسی ییل چارجویی
دها ایرتسی یابجی یی اوردی سال آتی
کرمینه یی باصدیغنده عبد العزیز خانك

... ۶۰ نفردن مرکب اردوسنی منهزم قیلدی
ابوالغازی ۲۳ ییل خانلق ایدوب فی ۱۰۷٤
فوت اولدی

۱۵ انوشه بهادرخان بن ابوالغازی خان پدری
حیاتنده مقامنه اجلاس ایتدی

۱۶ محمد بهادرآرانغ خان بن انوشه فی ۱۱۰۶
محمد بهادر خان دولت عثمانیه ایله مستقیماً مخابره
تأسیس ایتدی وروسیه ایله اختلاط وتجارت
عقد ایلدی صدر اعظم مصطفی پاشا طرفندن
مشارالیهه یازیلان مکتوبك صورتی رامی انشاسنده
مقیددر داماد ابراهیم پاشانك صدارتنده
فی ۱۱۲۳ استانبوله ایکی سفیری کلدی

فی ۱۱۲۶ روسیه دولتنه برایلچی کوندروب
عقد مودت ایلدی لکن ایکی اوچ سنه کچدی
کچمدی روس عسکری بکوچ ایله خیوه طپراغنه
اایاق باصدی ایرتسی ۱۱۳۰ تکرار مرقوم

بکوبچ که صحیح اسمی دولتکرای در ٣٠٠٠ مسقو
عسکریله کلدی شدتلی محاربه‌لردن صکره کندی
وبالجمله عسکری هلاك اولدی

دلی پترو خیوه اوزرینه بوعسکری نیچون
کوندردی

روسیه لی مورخلر یازییورلرکه جیحون
قوملرنده توز آلتون بولنورمش طوپلاتمغـه
کوندرمش نه‌تحف وکولنه‌جك شی

بعضیلری ده یازییورلرکه جیحون چایی بحر خزره
آقارکن خیوه‌لیلر سد چکوب چایك یتاغنی آرال
کولنه دوندرمشلر روسیه دولتی بوعسکری اشته
اوسدلری سوکدیروبده نهری اسکی آقندیسنه
چویرمك ایچـون کوندرمش فی الواقع
خیوه‌خانی ابوالغازی جیحونك بحرخزره آقارکن
فی ٩٨٤ آراله دوندیکنی ذکر ایدییور وبعض
عالم سیاحلر نهرك بحرخزره اسکی مجراسنی بولدیلر

لكن قنغى عقل كسر كه اويله دريا كبى برچايى خيوه‌ليلر مجراسندن دونديره‌بيلسونلر

شو يازدقلرى سببلر هپ اكاذيب موهومه‌در دلى پترونك عسكر كوندريشى خيوه‌يى عادتا استيلاء ايتمك ايچون ايدى

كله‌لم دولتكرايك كيفيت هلاكنه

موراويف كبى جنراللر بوعصرده يازييورلر كه خيوه‌ليلر آنى ديرى ديرى يوزمشلرده دريسنى طبله كرمشلر

بز بوروايتى كتابك باشنده بلا اعتراض تسليم ايديويره‌رك جواب ويردك لكن بركره‌ده اصلنى آره‌يه‌لم باقه‌لم صحيح مى

طالبايس هر ودوط اوزرينه حاشيه‌سنده بكويچ قصه‌سنى نقل ايدييور فقط اوالديرديلر دييور يوزمكه كرمكه دائر هيچ بر اشارت يوق بوندن بشقه المانيالولرك ابوالغازى ترجمه‌سنده

ليدده مطبوع فى ١٧٢٦ ميلادى) دخى بوقصه
لى التفصيل يازلمش بكوچى وعسكرينى تركمانلر
ولدردى ديبور اشته اوقدر اكر يوزمك
قعه‌سى صحيح اولايدى كيفيتى وقوعنه قريب
نه‌لرده يازانلره خفى مى‌قالوردى
جيحونك آرال كولنه آقديغنى بوندن طقوز
ون عصر اقدم بيان ايدن مسعودى ايله فى ٩٨٤
زاله دونديكنى يازان خيوه خاننك قوللرينى
طبيق بحثنه كلنجه بو خيوه كتابى اوزرينه
خريطه يابمق نيتده اولديغمدن آنده نهايت
كلابه بيلديكمى كوستريرم
١٧ احمدبك خان
١٨ محمدامين بن احمدبك
١٩ عوض بن محمدامين
بونلرك وقتلرنده اختلالات داخليه‌دن بشقه
شى يوق

۲۰ النجر بن عوض

مدت حکومتی برسنه فقط شو برسنه‌ده اختلالات داخلیه‌یی باصدیردی اوزبك شعب مختلفه‌سنی جبرا وقهرا اتحاد ایتدیروب خان مطلق اولدی وبخارا اوزرینه عسکر چکدی جیحونی کچرکن بوغولدی بوندن صکره برازسنه اختلال سوردی ...

۲۱ محمد رحیم بن عوض

فی ۱۲۰۷ جلوس ایتدی قیرغیزلری ویرکو یه باغلادی قیرغیز خانلری بونك طرفندن نصب اولنور اولدیلر.

رحیم خانه کلنجه‌دك خیوه حکومتنده بعض تبدلات اولمش لکن تفصیلنه واقف دکلم شوقدرکه کچن اختلالات داخلیه آره‌سنده مغلوب اولان رؤساء جیحون و آرال شرقیسنده ساکن قاره‌قالپاق سلطانلرندن استمداد ایدرلردی ینه بر وقعه‌ده

امداد نامیله کلان سلاطین قیرغیزدن نور علی ١١٥٣ سنه‌سی خیوه خانلغنی ضبط ایدراوتورر بوقیرغیزلر شونار یخدن سکز طقوز سال اقدم روسیه اداره‌سنه کچمش اولدقلرندن مرقوم نورعلی خیوه خانلغنی ضبط ایدنجه روسیه دولتنه تبعیتنی بابا کیدعرض ایلر وخیوه حکومتنی روسیه‌یه تابع بر امارت هیئتنه قومق استر برمدت صکره مرقومی قاره قالپاقلر کندیلرینه سلطان انتخاب ایتدکلرندن اسکی محلنه عودت ایدر

تحفه شی الیوم قیرغیز سلطانی منکلو بن پیر علی روسیه چارینه برنامه یازوب کندیسی نور علی اولادندن اولدیغنه مبنی خیوه خانلغنی استدعاء ایلدی و برکره خان یاپیلورسه انکلیزی هندن قوغه‌جغنی وعد ایتدی

تحفلقدن بری ده شوکه مسقوه غزته‌سی بوکونلرده خوه اوزرینه یازدیغی بر بندده شویله دیبور

« روسیه خیوه‌یی فتح ایتمك استیوردیو طعن ایدییورلر
حالبوکه خیوه آیروجه بر دولت دکلدر
١٧٤٠ میلادی قیرغیز رئیسی خیوه خانی اولدقده
خیوه‌یی روسیه‌دن بر امارت یاپدی »
محمد رحیمك خانلغنده مذکور قیرغیز سلطانلری
خیوه حمایه‌ نه کیردیلر مزبور غزته بوراسنی
هیچ سویلیور   فی ١٢٣٦ خراسان کردلری
ایلچی کوندروب حمایه‌سنی طلب ایتدیلر
محمد رحیم سلطان محمود ایله نامه‌لشدی فی ١٢٣٥
سلطان محمود خیوه خاننه بر طوپچی اوستا ایله بر منجم
کوندردی طوپچی کلنجه‌یه قدر محمد رحیمك
تأسیس ایتدیکی طوبخانه‌ده معمولرك دوکدکلری
طوپلر هر نصلسه بر دولو طیانمازدی تجربه ایچون
آتیلورکن طاغیتلوردی   استانبوللی طوپچی
اوستادیدرکه خیوه طوبخانه‌سنی یوانه قودی
طوپلر دوکدی اوستادلر یتشدیردی منجم افندی

هیئتدن خلی شی بیلوردی خسوف وکسوف
حسابنی خیوه‌ده برنجی کره تمام ایدن اوذات ایدی
حالیا اوز بك طلبه لریك بر تختهٔ اوستنده
مخطوط طقوز حسابیله خسوف وکسوف بولمالری
آنك آثارندندر

نظام جدید در خیوه

محمد رحیم روسیه‌ده دلی پتروك ومؤخرا
استانبول ده سلطان محمودك عمل ایتدیکی
لا خیر فی کثرة لرؤساء قاعده سنجه اعیان متغلبه یی
طوتون قیروب هرشهره کندی استقلالنی تصدیق
ایتدیردی بعده حاکمیت ومحکومیت قاعده سنی
وایتدی یعنی فاتحلردن اوزبکلر خدمت حکومتی
قصرا اللرینه آلمشلر دیکر قوملر خدمته حصه دار
اوله مازلردی بوقاعده یی ابطال ایتدی وبولغوی

بالفعل اجراء ایچون بر وزیرینی سارتدن
دیگرینی اوزبك دن اوچنجی وزیری عجمدن
و سرعسکرینی ترکمان دن و مابینجیسنی مسلمان
اولمش بر اسقوردن (اسمی تکری قولی قونمش ایدی)
نصب ایلدی

خیوه‌یی مرکز حکومت اتخاذ ایدوب مجلس
احکام تشکیل ایتدی بو مجلس هر جمعه عقد اولنور
مجلسده موظف اعضاء مهتر اغا برنجی وزیر
(خان بولنمادیغی وقت قائمقاملق ایدر)
قوش بکی ایکنجی وزیر محرم اوچنجی
برده دردنجی وزیر بو وزرانك کتبه ی دیوان بکی
تسمیه اولنور معیت مأمورلرینك عنوانی میرزا
خانك اقرباسی مثلا قرداشلری مجلسده اعضادندرلر
قاضی و قبائل اربعه منتخبلری درت ذات دخی
اعضای موظفه‌دن

اعضای موقته خانك تسمیه و نصب

ایده‌جکی مقربلردر که بر عدده محصور دکل
بو مجلسـك اسمی « کورینش خانه »

خیودن بشقه شهرلرده قصبه‌لرده مدیرلك
« آتالق » بدنده‌در

قوهٔ اجرائیه خانك لنده اولوب معیتنده اجراء
مأموری واردر « یساقجی باشی » تسمیه اولور
ضبطیه‌یه « یساوول » دیرلر یساوول سلاح
طاشیماز النده اوجی باقر قاپلو دکنك واردر
هرشهر هر قصبه هر قبیله کندی حریت
و اختیاریله بر وکیل تعیین ایدرکه « آق صقال »
دیرلر تکالیفی اشخاصك قدرتنه کوره توزیع
و جمع ایدن و اوامر حکومتی تبلیغ ایلیان آق
صقاللردر ضربخانه و باروتخانه و طوبخانه تأسیس
ایتدی موظف عسکر تشکیل ایلدی

محمد رحیم‌خان روسیه‌ایله وبخارا ایله تجارتی
توسیع ایلدی و خیوه ده اصلاحات معنویه‌سنی

اجرادن صكره كويا استراباد اوزرندن عجمستانى اورمق نامىله اوتوزبيك عسكر و اوتوز طوپ قالديروب بحرخزر سواحلنه دوشدى اورالرده يول كسان تركمانلرى اوردى خيوه ايله بحرخزر اره‌سنده كنديسنه مخالفت ايده‌جك كيمسه بر قمادى هپسنى خيوه اتفاقنه آلدى جيحون جهت شرقيه‌سنده قاره قالپاقلره دخى بويله يايدى روسيه دن ايلچى قبول ايتدى وكندى دخى ايلچيلر كوندردى لكن بالاخره روسيه چارى بحرخزرك جهت شرقيه‌سنده روس اسكان ايتمكه مساعده طلب ايلدكده رد ايله جواب ويردى و طيناتدى بوزده فقط ايكى بچق كمرك وضع ايلدى

افغان ايله بيوك دوستلق ايتدى

۲۲ رحمن قولى خان ابن محمد رحيم خان غايت شجيع ومدبر ظهور ايتدى بونك وقتنده خيوه بيودى روسيه‌نك سوق ايتديكى اون‌ايكى بيك

عسکر بوزلدی قیرلدی

٢٣ محمد امین خان بونك علیهنده عجم روسیه ایله اتفاق ایتدی روسیه دولتنه درت دفعه سفیرلر کوندروب صلح و اسایشده دوام اولنماسنی رجاء ایلدیسهده روسیهنك حرص استیلاسنه اصلا تأثیر ایتمدی عاقبت ١٢٦٩ آخرنده روسیه اعلان حرب ایدوب فی سنه ١٢٧٠ عسکری خیوه یه کلدی و جبرا معاهدهٔ مضره امضالاندی ١٢٧٢ عجم خیوه علیهنه محاربه ده اصرار ایله دوام ایتدی خانی کریاس نام محلده کندی ترکمانلرندن بری خیانت ایدوب خنجرله اوردی کلهسنی حالیا شاه ناصرالدینه اسکی اصول اوزره تقدیم ایتدیلر عجم شعراسندن سروش بی هوش بوبله برغزا ایله جوش و خروش ایتدی اورتالغه شاه اسماعیل دورینك طورینی ویرملك استدیکندن میدر نه در شوکله فتوحاتنه بر قصیده یاپوب تقدیم

ایلدی مطلعی شودر

مطلع

افسر خوارزمشه که سودبایوان
باسرش آمد درین مبارك ایوان

٢٤ محمد فیض خان

الیوم خان در قیمت و خصلتی باقه‌لم شمدی روسیه استیلاسنه قارشو کوریله‌جك

دیمك که بو کونه دك خیوه‌ده کلان ایلبارصیه خانلری ٢٤ نفردر بخارا حاکملرندن خیوه‌یه حکومت ایدن عبید و عبدالله ونذیر ایله جمعا ٢٧ نفر

سکه وزراعت وصنعت وتجارت ومالیه

« سکه » ضربخانه تشکیل ایدن محمد رحیم خان‌در بوندن اول خیوه سکه‌سی اولدیغنی بیلمیورز کرکنج کبری خرابه‌سنده بولنمش خیلی سکه‌لر کورلدی ایچلرنده هیچ اوزبك سکه‌سی یوق

الك قیمتلی سکه طلا دیدکلری آلتون ۱٦ فرانق قیمتنده‌در بزم آلتون رسمنده مدور اولوب کوزل ضرب اولنمشدر بر طرفنده محمد رحیم یازیلو دیکر یوزنده سنه‌سی و محل ضربی و دعا محرر بو خطك اطرافی نقطه‌لرله بردائره اولوب قیمت سکه‌یه دائر رقم وار بر طلا ۱٤ عباسی‌یه منقسم در هر عباسی

بر فرانق ۱٤ سانتیم قیمتنده عباسی خیوه سکه‌سی اولمایوب حساب پاره‌سی‌در

بر طلا خیوه سکه‌سیله ۱۸ تنکه‌در

طلا آلتون و تنکه کموش عیارلری خالص‌در

خیوه‌نك بر تنکه‌سی بزم ایکی لك کموش مجیدیه رسمنده فقط دها قالین هر تنکه ٤۰ قاره پوله منقسم قاره پول باقر بزم باقر پاره قدر فقط اوقدر قالین که وزن جه قیمتی فرانسزك بر صوینه مساوی

اجانب سکه‌لرندن خیوه‌ده ایشلیان بخارانك پادشاه طلاسی‌در خیوه آلتوننادن وزنده وقیمتده کوچك

فلمنك دوقه‌سی دخی کچر اگر قیرپیلمامشسه ۱۰ عباسی یعنی ۲۰ تنکه

عجم کموشی دخی کچر بش بچق عجم ریالی بر فلمنك دوقاسی دکر

لكن كيرن اجانب سكه‌لری همان ضربخانه‌یه
طوپلانوب خیوه سکه‌سنه تحویل ایدیلور
خیوه ایلر یهودی صراف کبی پاره‌دن ایو آکلارلر
چاوق حساب ایلرلر وزیوفی نقد ایدرلر
خیوه اویله معمور که هیچ آثار خرابه کورنمز
قریه‌لر چفتلکلر وقصرلر بر برینه یقین اولوب
خالی یر یوقدر اقلیمك و جیحون قناللرینك
اعانه‌لریله حاصلات ارضیه اویله بذل و برکت
اوزره درکه اوروپا ارضنده احتیاج مس ایدن
ماکنه‌لره اوراده حاجت کورلمز
حبوباتدن چوق زرع اولنان بغدای چاودار
سیسام سیسام یاغی چوق صرف اولنور همان
عموما بو یاغدن یاقارلر آربه و کنویر ایو اولماز
آتلری چوغان ایله بسلرلر کوك بویا زراعت
و تجارتی مهم در باغلری و یمش باغچه‌لری
چوق مکمل اناطولی‌ده کشنش دینلان

قوری اوزومدن چوق اخراج ایدرلر بوندن بشقه
صاحبی دیرلر چکردکسز بر قوری اوزوم
دها چیقاررلر معتبردر الما وارمودك انواعی اولور
بادم کراز ویشنه نار ودیکر بزده اولان میوه
اغاجلری چوق یاقه‌جق اودون چوق اك چوق
اغاج توت ایپك بوجکی ایچون بوندن صکره
کثیراولان اشجار سالقم سکود اعلا برغموت اولور
بیلدیکمز هپ سبزوات وار یالکز لخنا یرالماسی
شالغم یوق صوغان پك بیوك اولور الی الیوم
خیوه قارپوزی ثعالبی نك وقزوینی نك مدح ایتدیکی
کبی در خیوه قارپوزینك جهانده مثلی بولنماز
مأمون خلیفه‌یه وصکره وثقه اورادن قارپوز
کوندریلوردی عباسیه وقتنده خیوه قارپوزینی
قلایدن ظرف ایچنده قارایله محاط بغداده
کوندررلردی صاغلام واران قارپوز کبار
سفره‌لرینه قونمق ایچون ٧٠٠ درهم دکردی

دوه اینك قیون سوریلری چوق‌در هرشخصك
برآتی واردر زنکینلرك متعدد

صنایع جه کندیلرینه لازم شیلر ایچون
دستکاهلری فابریقه‌لری وار یرلی و بخارادن
اخراج ایتدکلری ایپك‌دن و پاموق‌دن قماشلر
بزلر طوقورلر خیوه قادینلری خیاطت وتطریز
واویا کبی اینجه ایشلرنده پك ماهرلر دوه تویندن
کپنك و یورغان و صوف‌دن احرام یاپارلر
یاپدقلری قوشاق وکمر پك کوزل وپك اعلادر
فن ابنیه‌ده خیوه‌ایلر بتون آسیاده مشهورلر
فقط جیحون کنارلری ایکی آرشون قازلدقده
صو چیقدیغندن و بو جهتله طاش بنایه تحمل
ایتمدیکندن ابنیه‌یی سکود اغاجندن انشاء ایدرلر
تیمورجی اوجاقلری فقط داخله کافیدر شیشه

اعمالی بیلمزلر خیوه‌ده اجانبك شیشـه تجـارتی
نافعدر دکرمنلری آت ایله دوندررلر خیوه‌ده
چوق صابون کارخانه‌لری واردر خیوه صابونی
نفاستی واوجوزلغی ایله بتون آسیاده مقبولدر
کلیتلو صابون اخراج اولنور

تجارت داخلیه بازار یرلرنده و پنایرلرده اولور
هر شهرده اسـبوعی ایکی بازار طورر خیوه
بازارلری بازارایرتسی وجمعه‌کونلریدر بونلردن
بشقه‌قنالل کنارلرنده دکانلی پنایرلر واردر اطراف
ترکمانلری و قاره قالپـاقلری لوازمی خیوه‌دن
تدارك ایدرلر
تجارت خارجیه‌جه معـاملات بخارا وروسیه
ایله‌در خیوه‌دن بخـارا دوه کاروانـنـه یدی
کونلکدر خیوه تجـاری بخـارادن یرلی

و اجنبی مالی جانفس باصمه تیره ابریشم قطیفه
شال چینی چای ومشین آلورلر

اموال تجارتك بورسه‌سی کرکنج شهریدر
اورادن روسیه‌ده عورانبورغه و استراقانه
اخراج ایدرلر خیوه تجارینك روسیه یولی
اوچ بری قیرغیز چوللریله عورنبورغه ۳۳ کون
سورر ایکنجی یول بحر خزرده منغشلاقه ۹۲
کونلك اوچنجی یول بحر خزرده بلقان یولی
بوسفر ۱۷ کونلك شوایکی ساحلدن سفائنله
استراقانه کیدرلر

خیوه تجاری طریقك اوزون وقیصه‌اولدیغنه
باقمایوب آنجق کچه‌جکلری یرلرده‌کی ترکمانلرك
امنیت وسلامت ویره‌جکلرینه ویرمیه‌جکلرینه
نظر ایدرلر شمالی منغشلاق ترکمانلری خیوه‌لرله
دائما مصالحه ومسالمت اوزره اولدقلرندن اکثریا
بوطریق ترجیح اولنور روسیه‌کمیلری وقت معینده

بوساحله كلوب تركمانلر واسطه‌سيله وصوللرينى اعلان ايدرلر خيوه تجارى كلوب برچوق اموالى اوراده مبادله ايدرلر باقيسنى سفائنه تحميلا استراقانه چيقاررلر

خيوه‌دن سنوى كاروانلرله اخراج اولنان اموال تجارت ٢٠٠٩ دوه لك‌در روسيه‌دن خيوه‌يه ادخالات اون اونايكى صندق اولور فقط بوصندقلر بيوك انباركبى‌در

خيوه تجارى روسيه‌يه كتيردكلرى اموالك برازينى پاره ايله صاتارلر وچوغنى انكليز چوخه‌سى قطيفه صرمه قلابدان شكر ايكنه اوسطوره پيچاق دلبند شيشه كبى شيلرله مبادله ايدوب بونلرى خيوه‌يه و بخارايه ادخال ايدرلر

بعض تجار استراقانده ايشنى كوردكدن صكره

اورادن نوفغورووده (قازان ایله مسقو آره‌سنده)
تموز پنایرینه وبعضیسی مسقو پنایرینه کیدر
کیمی نوفغورووددن عورنبورغه مال نقل ایدر
بخاراده وروسیه‌ده مغازه آچمش مقیم خیوه
تجاری وار در استراقانده نوغای قیزیله
تأهل ایتمش وارمنی تجار ایله اورتاق اولوب
کیلان واستراباده مال دوکمش خیلی تجار وار
بونلر استراقانده اون بش یکرمی سنه اقامت ایدوب
زنکین اولدقدن صکره (بزم علائیه لیلر کبی)
وطنلرینه عودت ایدرلر
استراقانده ارمنی تجارینک خیوه‌لیلره حیله
و خیانت ایده‌کلدکلری مشهوردر
مسقولر بطال حریفلر اولوب خیوه تجارتنه
کتمزلر بعضا تجارنامیله کیدن روسیه‌لیلر
تجار اولمایوب جاسوس در بو جاسوسلرک
خیوه‌ده کتم اسرار ایتملری محال قبیلندندر

چونکه خیوه‌ده مسلمان اولمش وخان خدمتنه کیرمش چوق مسقو بولنوب بونلر روسلرك لسان وحیله لرینی بیلدکلرندن جابق فاش ایدرلر فویه‌لرینی میدانه چیقاررلر

شیعی ایله سنی بیننده پك مباینت بولندیغندن عجملرك تجارت ایچون خیوه‌یه کتدکلری یوقدر خیوه‌نك مستقل ترکمانلر ومستدل قاره قالپاقلر وقیرغیز قایساق ایله کینك قالی کالم سجاده وآت تجارتلری مهم در

قیرغیز قایساقلرك آت پنایری یکی «کات» شهرنده در بوقیرغیز آتلری صغوغه صوسزلغه یوزغونلغه جرجان آتلری کبی چوق تحمل ایدرلر بوقیرغیزلر دکه روسلری اسه یرایدوب کتیرر خیوه‌یه صاتارلر

« ماليه » اورادە ماليه يوق در بزده
اسكیدن اولدیغی كبی میریه اصولیدر
خزینهٔ خان وارداتی شونلردن مركب
۱ مطبخ ویركوسی یعنی خانه ویركوسی
۲ كمرك
۳ زكات
٤ كاروان رسمی
٥ مال غنیمت خمسی
٦ خانك جفتلكات واورمانلرینك وارداتی
۷ هرصنفدن خانه كلان هدایا
۸ عوارض
عسكرلكه كیدن اوزبكلر وتركمانلر و دخی عمله
وخدمتكاران وبالجمله مطبخ صاحبی اولمیان یعنی
باشلو باشنه خانه صاحبی اولیانلر برنجی قلم

ویرکودن معافلر بو مطبخ ویرکوسنی خلقك انتخاب ایتدیکی اختیار مجلسلری تقسیم ایدرلر بناء علیه اك زنکین اولان اك چوق ویررخیوه‌ده زنکینه اك بیوك ویرکو ٥٠ فرانق قدر اك اشاغیسی ۱۲ فرنق طوتار

بو ویرکو سارتلر ایله قاره قالپاقلره دوشر مطبخ ویرکوسی ویرن بالجمله سارت وقاره قالپاقلری اشاغی دن اشاغی ۱۰۰ بیك فرض ایدوب بر بر اوزرینه ۲٥ فرانق حساب ایلسه‌ك بو قلم ۲ ملیون ٥٠٠ بیك فرانق ایدر کمرك بیوك ایرادی در بالجمله وارداتك نصفی در بش ملیون فرانق قدر طوتیور

زکات ترکمانلرك یالکز قیون اوله‌رق سفیان خانه ویردکاری زکاتدن معلوممز اولان شو وجهله در قیون وقوزی

۸۰۰۰ تکه سارق و یموت ترکمانلری

۱٦۰۰۰ ار ساری

١٦٠٠٠ خراسان سالوری

٣٦٠٠ حسن ایلی

١٠٠٠٠ ایلدور وچاردور

٤٠٠٠ اوشاق ایلی

٤٤٠٠ آرابجی

١٣٢٠٠ کوکلان

١٣٢٠٠ اداقلی

٨٨٤٠٠

بونلردن بشقه چاقرلی وجیحون کنارنده اوچ ایل وتیوه جی (دیوه جی که التی بیك خیمه دن زیاده در) دخی زکات ویررلردی فقط مقدارینی بیلمیورز شو ٨٨ بیك اوزرینه هپسنی یوز بیك حساب ایدسه ك اورانك رائجیله برملیون فرانق قدرطوتار دردنجی قلم کاروان رسمی که شهره کیرن هر کاروان بایع اولسون مشتری اولسون کراجی اولسون دوه باشنه یارم طلا رسم ویرر سنوی

الك اشاغی ٥٠ بیك دوه داخل اولایور ٤٠٠ بیك فرانق ایدر

خانك چفتلكاتی واورمانلری كه اجدادندن قلاس ومصادره ایدیلان املاكدر بو چفتلكلرده حاصلات بغدای چاودار پرنج قونجو (سیسام) كوك بویا چوغان ایپك پاموق وسبزوات ومیوه در حیوانات دخی بسلنور

اكثرقنالار خانلغك در خیلی واردات كتیرر « عوارض » دیدكلری هنكام محاربه ده ویا بر آفت ظهورنده فوق العاده طویلانان اعانه اولدیغندن بوقلم واردات مقننه دن دكلدر

بو تحری اوزرینه خیوه وارداتنی شو قدر تخمین ایده بیلورز

فرانق

٢٥٠٠٠٠٠ مطبخ ویركوسی

٥٠٠٠٠٠٠ كمرك

۰۰۰ ۱۰۰۰ ترکمانلرك زکاتلری
۰۰۰ ٤۰۰ کاروان رسومی
۰۰۰ ۲۱۰۰ چفتلکات واوقافلر وقالار وخمس
وهدایا
....
۰۰۰ ۰۰۰ ۱۱

قوهٔ حربیه

خیوه چول اورطه‌سنده واحات اولدیغندن
موقعجه استحکامات طبیعیه‌سی چوللردر خارجدن
بر دشمنك بو چوللری کچوب خیوه‌یه هجومی
پك کوچدر موقعی بویله اولدیغندن آسایده راحت
ویرلیان عشیرتلر هپ بورایه دوکیلوب التجا ایدرلر
بناء علیه خیوه نفوسی کون کون تزاید ایتمکده در
خیوه‌نك هر قصبه‌سی هر کویی هر چفتلکی
حصارلیدر هر حصارك مازغاللری متارسلری

و قله‌لری واردر و حصار ایچنده مغازه‌لر دکرمنلر
و سیسام یاغی ایچون منکنه و مهمات موجود
اولوب ایکی اوچیوز آتلی مجاهدی خیلی وقت بسلر
بو حصارلرك انشاسی روسیه‌یه مقاومت ایچون
اولمایوب محمد رحیم خاندن اقدم قبائل بیننده
اتفاق اولمادیغی جهتله باصغین قورقوسندن و حین
انهزامده ملجأ اتخاذندن نشئت ایتمشدر هپ حصارلر
مربع اولوب دیوارلرینك قالینلغی دیبندن ٤
و دپه‌دن یارم آرشوندر و ارتفاعی ۱۲ ذراع

بو دیوارلر طاش قاریشق طوپراقدن بناء
اولنمشدر هپ دیوارلرك چوره‌سی خارجدن طوپراق
طباقلر ایله تقویت اولنمشدر فقط مازغاللر دیوارلرك
و قله‌لرك دپه‌لرنده اولوب تفنك آتمق ایچون
آیلق دوشه‌مه‌لری یوق بیلمم که حین مقاومتده
نردبانمی قورارلر نه یاپارلر هر دیوارك طولی

۷۵ دن ۱۲۰ آرشونه قدر

هر حصارك هر كوشه سنده قله سی وار هپ قله لرك دپه لری قبه مسی در

بوقاروده اشارت ایتدیكمز وجهله بو حصارلر آتلو حیدودلره قارشو یاپلش اولوب روسیه نك نظام عسكرینه طیانه ماز معمافیه ایشه یارار زیرا اطرافنده چابق خندقلر قازیلوب متارسه ایلق دوشمه لری یاپیله رق خیلی مقامت ایدر بروده تحصن ایدن آتلولر كیجه لری خروج ایله محاصرینه شدتلی باصغینلر یاپه بیلورلر

خیوه كركنیج كات سواد كوردلیان شهرلری حصارلری درلر دیوارلرینك قالنلغی دیبدن ۷ ارتفاعی ۸ ذراع بونلر كل ایله قاریشق ترابدن مبنی طپراق طبقاق تعبیه لری داخلدن قله لری واردر حصارلرك خارجدن استحكاماتی یوق آق سرای و خان قلعه سی

ودیگر شکار قصرلری هپ شرح ایتدیکمز اصولده حصارلیدر

بوکره (محرم ١٢٩٠) روسیه عسکرینه قارشو خیوه قلعه‌سنه خارجدن استحکامات وخندق یاپدیلر و ٦٠ طوپ دیزدیلر روسیه میرالایی ونیتقوف دیرکه خیوه اویله مستحکم که اوروپانک منتظم عسکرله آلاتنه دخی خیلی مقاومت ایده‌بیلور

خیوه‌نک موظف عسکری (سرباز) بیک نفر خاصه‌دن عبارت لکن اوزبکلر وترکمانلر دائما سلاح قوللاندقلرندن محاربه‌ده حاضر معلم عسکرلردر خیوه‌ده بوکون اوروپانک یکی ایجاد قاره‌بنالریله مسلح اوچ بیک سواری وار اوته‌دنبرو شجاعت وبسالت وتجربه ایله معروف اولان یکیتلر محاربه‌ده « سردار » نصب اولنوب معیتنه ویریلان فرقه‌ایله مأمور اولدیغی محله کیدر نه وقت روسیه ایله محاربه اولورایسه خیوه خانی

روسيه حدودنده كی قاره قالپاقلری قیرغیز لری وتركمانلری حركته كتیرر بونلر هرطرفدن روسیه حدودینی اوروب یغما ایدرلر

فی ذی الحجه روس عسكرینك اتراك اوزرنده بعض تركمانلرله محاربه سی جزئی شیدر دها ایلرولدكجه اكرخان مقاومتده ثبات ایدرسه روسیه لی نك بیوك محاربه لره طوتشه جغی دركار اكلاشیلور وبلكه بخارادن مظفرالدین دخی قیام ایدر

فی محرم ١٢٩٠ خیوه دن روسیه حدودنه اوتوز بیك قدر آتلو قالقدیغنه دائر حوادث وار بو عدده اینانیلور چونكه اللی سنه دنبرو خیوه خانلری عجم اوزرینه یوریدكده اوتوز بیك عسكر قالدیردیغی ثابتدر قالدی كه فوق العاده محاربه لرده خیوه خانی سارتلری وقاره قالپاقلری سلاحلندیرور

خیوه‌ده پیاده عسکری یوق‌در (١)
بتون آسیانك روس پنجه سنه دوشمسی پیاده
عسکرلری بولنماذیغندن در خیوه آتلوسنه

---

(١) اوروپا لسانلرنده پیاده‌یه انفنتری دیرلر
بعض قوله کوره بو کلمه‌نك اصلی عربی‌دن محرف
اندلس‌ده برخلیفه‌نك محاربه‌ده اسیر دوشدیکی
خبری دارالملکه کلدکده خلیفه‌نك قیزی شهرده
بایراق آچوب دلاللر چاغردوب اهالینك اوکنه
دوشه‌رك پیاده میدان محاربه‌یه کتمش غوغایی
قازانمش وباباسنی قورتارمش اندلس عربلری
بنت سلطانه علی‌الاطلاق فنت (بنت) دیرلردی
وقیز شو طریقله پیاده موجدی اولدیغندن
وپدری مقام تشکرده « عن فنتی » دیدیکندن
انفنتری اوروپا لسانلرنده پیاده عسکر ینه
اطلاق اولنمش .

اوروپا آتلولری قارشو طورهمازلر آوروپا آتلری بول بول ییهجك ایله تنبللشدیرلمش وسواریلری صیقی البسه ایله وثقیل سلاحلرله باغلانمش آغیرلشدیرلمش اولدقلرندن خیوهنك یاوز آتلرینی و خفیف سواریسنی نه قوغالهسه طوتهبیلور نه قاچسه قورتیلور

اکر آسیاده پیاده اصولی اولایدی اوروپانك سیوری بوطین کیمکه وشراب ایچمکه آلشمش اولان اك منتظم پیادهسی آسیانك کوکسی باغری آچیق بالدیری چبلاق بهادرلرینه کوکس کرهمزدی

خیوهده طوپخانهفابریقهلری یاپان محمد رحیم ایدی فی ۱۲۳۵ استانبولدن جلب ایتدیکی طوپچی اوستاسی بوفابریقهیی اکمال ایتمشدر

خیوهده باروتخانه وارکلیتلو باروت یاپیلوب داخلده صرف وادخار و خارجده تجارت اولنور

حقوق صحبت وانسانيت آرانسه افغانليلرك روسيه‌يه قارشو خيوه خاننه امداد ايتملرى لازم كلور زيرا خيوه خانلرينك افغان امراسنه خصوصا شاه محموده ايتدكلرى رعايت و اعانه اونوديله‌جق ايشلردن دكلدر نه چاره كه كابل اميرى على شير انكليز سايه‌سنده تأسيس دولت ايتديكندن آنك اشارتيله حركت ايدوب بشقه برشى ياپاماز

خاتمه

فرانسزلر فى ۱۲۷۷ سوريه‌ده قتولك قرداشلرينه غدر اوله‌جقمش ديو آياقلانديلر و « پارتير » نغمه‌سنى چالەرق بيروته عسكر چيقارديلر

انكليز فى ۱۲۸۵ برايكى نفر تبعه‌سنى حبش حبسندن قورتارمق ايچون عسكر سوق ايتدى

بروقت مسلمانلرده اویله یاپمشلردی

عموریه ده اسیر دوشوب « وامعتصما »
دیو فغان ایدن بر مسلمانك فریادی بغداددن
ایشیدلدی و سکسان بیك سواری آنی خلاص
ایچون اناطولی‌یه کیردی

آل عثمان دخی قریم محاربه‌سنه‌دك هپ دین
قرداشلرینك ناله‌سنی ایشیدیردی حتی اویله بر
محاربه‌نك غائله‌لی زمانده بیله قندهار وکابل
قاریشقلغنه قوهٔ حربیه ایله مداخله ایلدی .

لکن اوزماندنبرو ایش دکشدی حالیا
جامعلرده و مدرسه لرده کتابلرینی اوقیوب ایکی
سوزلرینی بلله‌مکله افتخار ایده‌کلدیکمز علماء
وحکمانك وطنلری اولان ماورای نهری روسیه‌لی
استیلاء ایتدی استانبول روی تأسف بیله
کوسترمدی

اشته آسیای وسطی‌ده یالکز برخیوه خانلغی

قالمشیدی اکاده روسیه عسکر کوندردی بزم
دینمزدن و قومزدن و فامیلیامزدن اولان ترک
مسلمانلر عجبا نه حالده‌لر ....

کیمسه ایشتمك بیله استمیور
بنم کبی عاجزك الندن نه‌کلور باری تاریخلری
و بزمله کچن و موجود اولان علاقه‌لری اونودلمامق
ایچون بیلدیکمی یازدم بو یازدیغمدن فضله
خیوه‌نك باشنه نه‌کلورسه اوقویانلر بو کتابك
آخرینه الحاق ایتسونلر

سعاوی مرحومك اثری بوراده ختام بولیور

لاحقه

روسیه دولتی دلی پترونك زماندن بری خیوه‌نك استیلاسنه کمال انهماك ایله چالیشوب اثرده ایضاح اولندیغی اوزره تواریخ مختلفه‌ده اردولر سوقندن کیرو طورمدی آنجق خیوه لیلر جری ، جسور آدملر اولدیغندن مقصدینه اومدیغی درجه‌ده قولایلقله نائل اوله‌مدی بوجسور آدملر روس عسکرینی برچوقی دفعه‌لر منهزم و پریشان ایتمشلر و کلیتلی تلفاته اوغراتمشلردر

روسیه بو هزیمتلردن نومید اولمدی دلی پترونك وصیتنی یرینه کتیرمکه صرف مساعی ایتمکدن بر آن قالمدی. نهایت روسیه‌نك ترکستان والیٔ عمومیسی جنرال قوفمان فی ۱۸۷۳ خیوه اوزرینه اوچ جهتدن کلیتلی عسکرله یوریدی

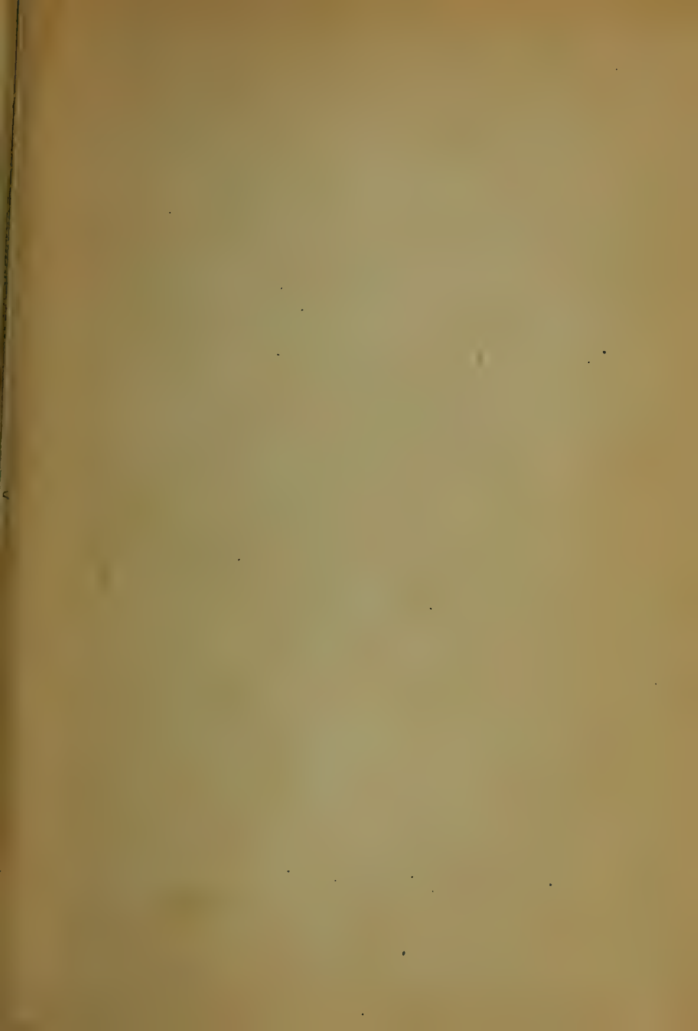
خیوه‌ایلرك بو مقاومتسوز اردولره قارشی
ابراز ایلدکلری مقاومت مردانه جهانك نظر
تقدیر وحیرتنی موجب اولمقله برابر مرقوم قوماندانی
خیوه شهرینه وخیوه ایلری روس حمایه‌سی آلتنه
کیرمکدن منع ایده‌مدی بناء علیه خیوه خانی
فی ٢٥ اغستوس سنه ١٨٧٣ ملك وملتی ایچون
غایت مضر برمعاهده نامه‌یی امضاده مضطر قالدی
بو معاهده نامه حکمنجه خیوه حکومتی
روسیه‌نك تحت حمایه‌سنه کیروب الیوم خانلر
روسیه ایمپراطورینی طانیمق وخانلغی داخلنده
روسیه‌نك تجارتنی سربست براقمق مجبوریتنده‌درلر .
تضمینات حربیه نامیله روسیه‌یه بورجلاندقلری
٢,٢٠٠,٠٠٠ روبله‌یه مقابل مملکت روسیه‌یه
مرهوندر خانلر متجاور حکومتلرله طوغریدن
طوغری‌یه مناسباتده بولنه‌مازلر .

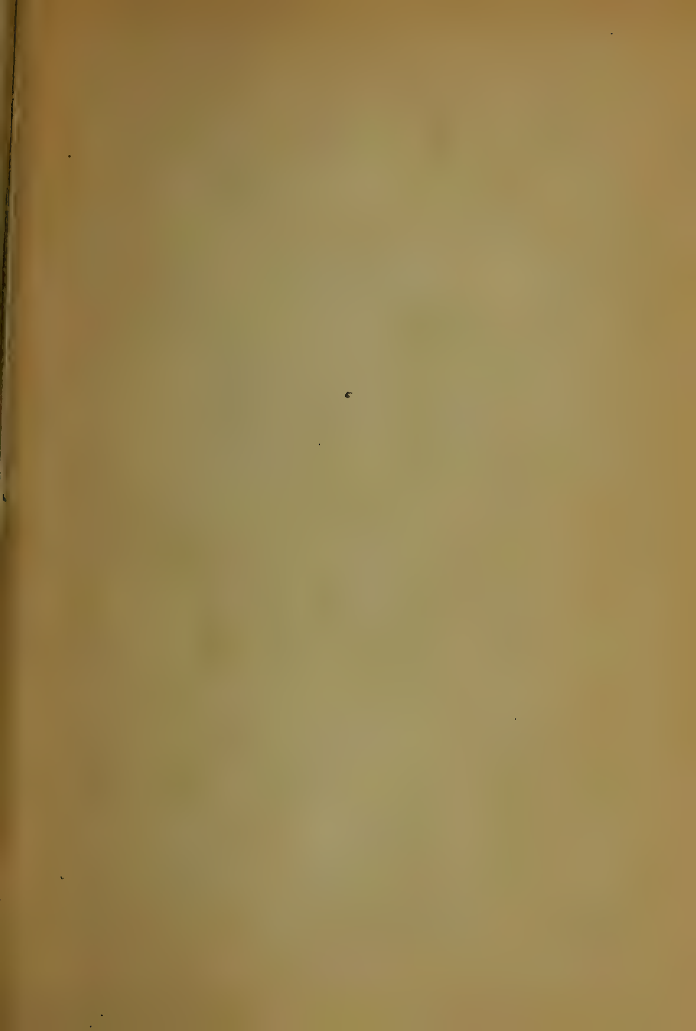
خانلرك بوكونكى وظيفه‌سى ادارهٔ عموميهٔ
داخليه‌يى تمشيتدن ومملكتك هيئت عموميه‌سنه
نظـارتدن عبارت قالوب روسـيه حكومتى ايله
مخابره‌سى ايسه ام دريا ولايتنك اداره مأمورى
واسـطه‌سيله اجرا اولنوركه بوده تركستان
والئ عموميسنك امرينه تابعدر معمافيه خيوه‌ده
روسـيه‌نك‌ده برمأمور سياسيسى موجود دركه
بو مأمور بيوك برنفوذ واقتدارى حائز اولوب
خانلغك امور داخليه‌سنه‌ده قاريشير
خيوه‌ده خانلردن صكره اك نفوذلى آمرلر
ذالقضـات يرينى طوتان نقيب‌الاشراف ايله
مهترديدكلرى داخليـه ناظريدر قاضيلر دين
ومذهبه متعلق امورى تسويه‌يه مأموردرلر
آنف‌البيان معاهده نامه تاريخندنبرى روسيه
حكومتى خيوه حدودنده بر طـاقم استحكامات
ياپديروب بوحواليده قزاقلرى اسكان ايتمكده‌در

بواستحکاماتك اك مهمی خیوه قربنده وجیحون نهرینك ساحل یمیننده واقع «پترالکساندروفسق» استحکامیدر

شوراسی شایان تشکردرکه خیوه‌لیلر بو مغلوبیت وحمیت ایله برابر حسیات دینیه وقومیه‌لرینه خلل کتیرمیوب الیوم مسلمانلق وترکلکلرینی محافظه ایده‌بیلمکده‌درلر بوایسه عالم اسلام ایچون ینه برلمعهٔ امیددر

محمد فؤاد

Su'āvī, Alī
Ḥive

DK
888
S83